

ГУБЕЊЕ НА ИДЕНТИТЕТОТ ИЛИ...?

Губење на идентитетот или избавување и просперитет? - проект за деконструкција на националистичките наративи и лажните вести во светлина на решавањето на македонскиот спор со името

ГУБЕЊЕ НА ИДЕНТИТЕТОТ ИЛИ...?

Губење на идентитетот или избавување и просперитет? - проект за деконструкција на националистичките наративи и лажните вести во светлина на решавањето на македонскиот спор со името

ЦИВИЛ
Скопје, 2018

ГУБЕЊЕ НА ИДЕНТИТЕТОТ ИЛИ...?

Авторки и автори (според редослед на објавените текстови):

Џабир Дерала, д-р Сашо Орданоски, д-р Мирјана Најчевска, д-р Мирјана Малеска, д-р Катерина Колозова, Љубчо Георгиевски, Дијана Тахири, Мерсиha Смаиловиќ, Војо Маневски, Свездан Георгиевски, Сениша Станковиќ

Издавач: ЦИВИЛ – Центар за слобода

За Издавачот: Џабир Дерала

Уредник на публикацијата: Сениша Станковиќ

Директор на проектот: Џабир Дерала

Редакција: Биљана Јордановска, Маја Ивановска, Дијана Тахири, Ангела Петровска, Наташа Цветковска (јазична редакција), Дехран Муратов, Џабир Дерала (уредување, дизајн и илустрации)

ДТП: Ариан Мехмети

Печати: ТП Печатница “Дуле 99”, Скопје

Тираж: 100 примероци

Оваа публикација е дел од проектот „Губење на идентитетот или избавување и просперитет?“ на ЦИВИЛ - Центар за слобода, во партнерство со Фондацијата Хајнрих Бел.

Наодите и ставовите изнесени во оваа публикација се само на авторките и авторите и не нужно ги рефлектираат оние на имплементаторите на проектот.

Контакти:

Цивил, Максим Горки 31/1, 1000 Скопје, Република Македонија

+389 2 520 91 76 | civil@civil.org.mk

Медиумска платформа на ЦИВИЛ:

www.greencivil.mk

www.civilmedia.mk, www.drejt.mk, www.civil.today, www.civil.org.mk, www.rtvcivil.mk

Сите права се задржани.

ISBN-10 608-4815-19-7

ISBN-13 978-608-4815-19-8

EAN 9786084815198

- 05 Цабир Дерала**
За идентитетите, од сите аспекти, без задршка
(вовед)
- 11 д-р Сашо Орданоски**
Новите генерации ги надминуваат етничките,
националните и верските идентитети
- 19 д-р Мирјана Најчевска**
Етничкиот ги „избриша“ сите останати идентитети!
- 25 д-р Мирјана Малеска**
Отворен е патот кон нормализирање на односите
со Грција!
- 35 д-р Катерина Колозова**
Договорот со Грција овозможува политичко
детерминирање на идентитетот
- 39 Љубчо Георгиевски**
„Античкиот“ идентитет нè скара со соседите и со
меѓународната заедница!
- 47 Дијана Тахири**
Моите идентитети не се само потребни проценти
- 51 Мерсиха Смаиловиќ**
Да градиме општество во кое сите ќе бидеме
граѓани на Европа!
- 57 Војо Маневски**
Идентитет „а ла Штип“
- 65 Свездан Георгиевски**
Културата и традицијата се побитни за нечија
припадност, отколку самото име
- 71 Синиша Станковиќ**
Сакам да живеам во држава со сите нишани во
која нема да си ги пребројуваме крвните зрнца

Џабир ДЕРАЛА

За идентитетите, од сите аспекти, без задршка

Неопходно е да се разберат настаните и процесите, за да се формира мислење и да се испланира дејствувањето, како на индивидуално, така и на колективно ниво, како во сферата на општественото, така и во домените што се подразбираат под поимите институции и држава. Овој проект е одговор на таа потреба. Почнувајќи од личните искуства и промислувања поврзани со идентитетските прашања, завршувајќи со бравурозни анализи на глобалните трендови и на важните историски и општествено-политички процеси што се неминовно поврзани меѓу себе, овој проект претставува уникатен јавен ресурс со одговори на суштинските прашања за македонската, регионалната и светската реалност во која живееме.

КОНТЕКСТ

Забрзаниот процес за надминување на спорот за името меѓу Македонија и Грција, што трае речиси три децении, предизвика лавини од националистичка реторика и тензии во двете земји. Тензиите започнаа со Самитот во Давос во јануари 2018 година, кога лидерите на двете земји, Зоран Заев и Алексис Ципрас, го започнаа долгоочекуваниот процес за решавање на спорот што подоцна резултира и со Преспанскиот договор за надминување на спорот за името.

Националистите, собрани околу поранешната владејачка партија на ВМРО-ДПМНЕ и помалите партии, кои се отворено поддржани од Русија, започнаа кампања со досега невиден говор на омраза, и радикална националистичка реторика, проследена со инфламаторни јавни настапи низ целата земја. Уште на самиот почеток на процесот, а особено по потпишувањето на Преспанскиот договор на 17 јуни 2018, радикалите организираа неколку насилни протести, со цел да се спротивстават на напорите на Владата за надминување на спорот.

Постигнатиот договор беше поздравен од целиот свет и од мнозинството граѓанки и граѓани во Македонија, свесни дека е неопходна промена на името на земјата, меѓународно позната како ПЈРМ, во Република Северна Македонија, со цел да се забрзаат евро-атлантските интеграции, што беа целосно блокирани во текот на 11-годишното владеење на еден автократски, националистички и криминален режим. Националистичката опозиција го нарече Преспанскиот договор „капитулантски“, тврдејќи дека тој ќе го загрози етничкото, националното, културното, историското и јазичното наследство на етничките Македонци. Својата кампања ја водеа со ултра-националистичка и исклучива

реторика, а се служеа со експлицитен говор и говор на омраза против сите етнички заедници што живеат во Македонија, особено против Албанците и Ромите, а создаваа и атмосфера на јавен линч против Македонците што го поддржуваа историскиот договор меѓу двете земји. Националистичкиот наратив беше придружуван и со добро осмислен и очигледно богато спонзорирана продукција на лажни вести што беа дистрибуирани преку социјалните мрежи и дел од електронските медиуми во земјата.

Оваа состојба во земјата повеќекратно се влоши во периодот на спроведувањето на референдумот што се одржа на 30 септември 2018 година. Како последица од разулавената црна кампања што имаше цел да го исплаши и пасивизира умереното и прозападно ориентираното мнозинство граѓанки и граѓани во земјата, референдумот имаше само делумен успех (37% излезност, од кои 91% се изјаснија позитивно). Делумниот успех на референдумот се должи и на низа пропусти на институциите на државата.

Тензиите и националистичката реторика продолжија по завршувањето на референдумот, а земјата сè уште се соочува со нестабилност и тензии.

Поради сево ова, македонското општество останува длабоко поделено по етнички, верски и политички линии, каде антизападниот сентимент се шири преку говор на омраза и лажни вести, а неретко и со директно насилство.

ЗАСНОВАНОСТ

Веднаш по одржувањето на референдумот на кој граѓанките и граѓаните со право на глас имаа можност да се изјаснат за или против Преспанскиот договор за надминување на спорот со името меѓу Македонија и Грција,

ЦИВИЛ и Фондацијата Хајри Бел ја препознаа потребата за еден сеопфатен поглед на процесите поврзани со идентитетските прашања.

Општествените и политичките прилики во Македонија веќе подолго време не се ни оддалеку успокојувачки. Режимот на Груевски остава длабоки траги во општественото ткиво и го деформира начинот на политичкото дејствување и на восприемањето на основните цивилизациски вредности, ги девастира културата, образованието и науката. Деструктивната политика на режимот спроведе агресивен социјален инженеринг во чија основа беа вградени фабрикувани митови за потеклото и идентитетот на етничките Македонци. Потоа, тука беа и „мрачните заговори“ на „трулиот“ Запад, а особено на соседните држави, пред сè, Грција, Албанија и Бугарија кои, на различни начини се вклучени во „кражбата“ на сè што е македонско и опасноста од „валкање“ на „древната и светата македонска крв и почва“ со крајно „неблагодарните и грабливите“, а толку помалку вредните, етнички малцинства во земјата.

Перфектна формула за долго владеење: да се измислат, ако не постојат, внатрешни и надворешни непријатели и да се држи општеството под постојан стрес и страв за опстанокот, а режимот да се прикаже како заштитник испратен од небото.

Следните генерации на политички лидери ќе мораат да вложат големи напори да ги надминат последиците и состојбите што не секогаш се видливи, а се дел од општественото, културното и политичкото битисување. Тоа подразбира решителна и долгорочна борба против растечкиот национализам и етничките, верските и политичките поделби. Македонското општество мора да препознае дека растечките антизападни и проруски

сентименти и политичко дејствување тешко ќе го оштетат концептот на мултикултурализам за кој во овој период општеството и политичкиот естаблишмент покажува волја да го спроведе во пракса.

Понатамошните поделби во општеството ќе ја разликуваат стабилноста на земјата и претставуваат сериозна закана за националната и регионалната безбедност. Тоа се сфери на општествено и политичко дејствување што не само што не смеат да останат на маргините, туку да бидат дел од врвните приоритети кога станува збор за формирање на концептот за општеството во кое живееме. Се работи за суштествената потреба од избавување и гледање напред, во иднината, стремеж кон прогресот кој никогаш не е ограничен само на материјалните потреби и економската благосостојба, а секако дека е предуслов и за таквиот напредок.

КОНЦЕПТ И ПРОЕКТ

Неопходно е да се разберат настаните и процесите, за да се формира мислење и да се испланира дејствувањето, како на индивидуално, така и на колективно ниво, како во сферата на општественото, така и во домените што се подразбираат под поимите институции и држава. Овој проект е одговор на таа потреба. Почнувајќи од личните искуства и промислувања поврзани со идентитетските прашања, завршувајќи со бравурозни анализи на глобалните трендови и на важните историски и општествено-политички процеси што се неминовно поврзани меѓу себе, овој проект претставува уникатен јавен ресурс со одговори на суштинските прашања за македонската, регионалната и светската реалност во која живееме.

Затоа... Поаѓајќи од длабоката потреба да се дефинираат,

обмислуваат и преосмислат поимите, перцепциите и праксата поврзани со идентитетските прашања што се во суштината на спорот меѓу Македонија и Грција, но и многу пошироко, ЦИВИЛ го постави концептот за еден сеопфатен и слоевит проект што воедно претставува отворена платформа за понатамошно дејствување.

Главната цел на проектот е да се спротивстави на говорот на омразата и лажните вести со кои е нападнат процесот започнат со Преспанскиот договор и да ја зајакнат свеста за вистинските димензии и придобивки за целата земја. И повеќе од тоа. Овој проект е своевиден повик да се надмине културата на непријателско и деструктивно дејствување во јавниот дискурс, а да се промовира културата на дијалог и промоција на современи, прогресивни идеи и вредности.

Затоа, овој проект покани истакнати интелектуалци и креатори на јавното мислење да зборуваат и да пишуваат статии за нивните сфаќања и искуства кои проектот ќе ги спротивстави на лажните вести и деструктивните димензии на националистичката реторика и антизападното дејствување. Тука ќе се сретнат луѓе, познати имиња од областа на науката, политиката, медиумите и граѓанското општество. Тие со јавноста ги споделија своите наоди и ставови во поглед на идентитетските прашања од низа интересни аспекти. Тоа го сторија на панел дискусија (Скопје, 15/11/2018) од кои произлегоа текстови и авторизирани транскрипти.

Во проектот учествуваше целиот тим на ЦИВИЛ од кои некои се појавија и како авторки и автори на панел дискусијата и во оваа книга што произлегува од неа, а другите се авторки и автори во медиумската продукција на организацијата и креаторки и креатори на активностите за јакнење на јавната свест и граѓанската едукација.

д-р Сашо ОРДАНОСКИ

Новите генерации ги надминуваат етничките, националните и верските идентитети

Денешната, особено поновата генерација, сè повеќе живее најмалку два вида на идентитети. Едниот е реалниот идентитет, оној со кој се носат и тој е прилично фрагментиран, оној со кој се носат во секојдневниот живот во кој се социјално будни, во кој се во директен социјален контакт. Но, истовремено живеат и во виртуелен идентитет. Тој виртуелен идентитет им станува дури и поважен, оној што го негуваат за себе и почнуваат да веруваат дури и повеќе во него, отколку во реалните идентитети, за тоа како изгледаат на Фејсбук, Инстаграм, што твитаат, кои се нивните Фејсбук страници, во смисла - што постираат за себе, за другите да ги мислат такви, какви што тие посакуваат да бидат...

Во денешно време тешко е да се разговара на стариот начин за тоа што значат и како се формираат колективните и личните идентитети. Наспроти некогашните дефиниции кои подразбираа една многу статична ситуација во формирањето на тие идентитети, денес тие се потпираат на нови начини на кои што се формираат и се развиваат тие сè подинамични категории. Нивното меѓусебно влијание е исклучително големо, но и независно од некои национални стереотипи, независно од некои национални рамки, во кои се прават обиди да се развиваат некои идентитети.

Дефинициите за тоа дека суверенитетот на државите, етаблираните и единствените државни системи, какви што се оние за образование и за култура, можат да влијаат врз заедницата и врз формирањето на заедничките идентитети, а со тоа и индивидуалните идентитети, денес се веќе прилично застарени концепти.

Денешниот модерен човек е изложен на огромен број фрагментации, на помали и поголеми прашања што се врзани, не само за неговиот живот на одредена територија и во одредена заедница, туку и во еден перманентен контакт со една, практично, безгранична заедница со која тој дневно комуницира. Од таму, тој дневно црпи информации што не завршуваат само на она што се дефинира како негов јазик, како негова официјална вера, како некоја официјална историја од која потекнува или на сетот традиции од каде што извира неговиот вредносен систем, предубедувањата, основните претпоставки во градењето на карактерите.

Денешната, особено поновата генерација, сè повеќе живее најмалку два вида на идентитети. Едниот е реалниот идентитет, оној со кој се носат и тој е прилично фрагментиран, оној со кој се носат во секојдневниот живот во кој се социјално будни, во кој се во директен социјален

контакт. Но, истовремено живеат и во виртуелен идентитет. Тој виртуелен идентитет им станува дури и поважен, оној што го негуваат за себе и почнуваат да веруваат дури и повеќе во него, отколку во реалните идентитети – за тоа како изгледаат на Фејсбук, Инстаграм, што твитаат, кои се нивните Фејсбук страници, во смисла - што постираат за себе, за другите да ги мислат такви, какви што тие посакуваат да бидат...

Темата за модерните идентитети, за стекнувањето и за нивното губење, сè повеќе ги надминува раговорите за она што е една држава и што, како организиран систем, може да го понуди во смисла на некакво формално образование. Бидејќи денес, формирањето на идентитетите помалку зависи од формалното образование, а повеќе од квалитетот, разновидноста, комуникативноста на тоа образование, за да ги направи луѓето дел од светот, а не само дел од националната заедница на која што припаѓаат. Истовремено, влијанијата кои се неформални и кои не можат да бидат контролирани од некои официјални системски контроли, се толку големи и се практично вон контролата на некој официјален систем. И влијаат врз можноста, во оваа глобализирана култура со безгранични можности, да може да се комуницира со светот. Едноставно, не можете да ги контролирате напливите на градењето на нечиј идентитет.

Поместени се границите на приватноста, а приватноста е област во којашто човекот е преокупиран со сопствениот идентитет, со идентитетот на децата, семејството... Во тој упад во приватноста не спаѓаат само државите со обидите да заземат што повеќе простор, да го стеснат просторот што би требало да се смета за приватност, туку и самата подготвеност на луѓето, на индивидуите, да понудат што повеќе информации за себе, понекогаш и несвесни за границите, за тоа што претставува само нивна приватност...

Така, има споделувања на содржини што отсекогаш биле сметани за нечиј приватен живот. Денеска е на некаква јавна сцена исфрлено нешто што потоа добива свој живот само по себе, и што потоа, се враќа врз индивидуалните карактеристики на нечиј идентитет, на начин на кој тоа не може да биде контролирано. Со други зборови, да се разговара за губењето и стекнувањето на идентитетите во ова модерно време, е да се разговара всушност, за сè подобро образование на луѓето, што подобра вклученост во она што се подразбира како глобализиран свет; да се разговара за свесноста за тоа до каде се лимитите на приватноста и што може и што не може да биде употребливо и злоупотребено во таа сфера. Да се биде свесен дека повеќе не постојат физички и географски ограничувања. Малите култури како што е македонската култура и другите култури што овде егзистираат, како што е албанскиот културен модел – тоа се култури што се изложени на такви големи влијанија, што веќе не можете на традиционален начин да ги одбраните нивните идентитетски компоненти. Денес, практично, ако некој не говори англиски јазик, џабе му е ако совршено го владее македонскиот, бидејќи неговиот пласман во модерното време сè повеќе зависи и од можноста да комуницира со светот што не завршува на Табановце, туку се проширува на целата, глобална, Земјина топка.

Денешните идентитети се идентитети на конфузија, идентитети кои најчесто се во еден процес на менаџирање на кризите, во еден секојдневен предизвик да се носите со оспорувањата што не се прават на некоја контролирана, непходно национално-етничка база, туку се прават во смисла на тоа дали сте способни или не да влезете во едни повисоки терцијарни структури во животот и на поединците и на заедниците, а тоа значи, да бидете доволно опремен со сите

квалитети за комуницирање со целиот свет...

Во таа смисла, државата има своја улога, бидејќи, сепак, тоа е еден организиран систем во општеството што контролира одредени текови важни за формирање на идентитетите. Пред сè, мислам на формалните структури на образованието, содржините што таму се изучуваат, потоа, третманот на семејството и подобри статусни, социјални услови во кои се развиваат семејствата, но исто така, и општествената заедница која што во своите, не само политички, туку и општествени димензии, влијае врз формирањето и промената на било чиј идентитет. Значи, државата ги има тие можности бидејќи располага со ресурси што можат врз сето тоа да влијаат, но, во одредена граница, се плашам дека и формалните интервенции на државните системи не се повеќе во можност да ја одредуваат динамиката на развојот на идентитети...

Факт е дека новите генерации веќе се наоѓаат во ситуација кога имаат изразена потреба да ги надминат своите етнички, национални и верски идентитети. Одреден повратен удар е тоа што, сепак, и во таква огромна отвореност на светската глобална култура, луѓето влегуваат со предубедувања, со стереотипи и со извесна потрага по потврда на она што веќе го имаат како стереотип во себе и покрај тоа, што информативната понуда е толку голема, што е практично безгранична. Сепак, влегуваат во потесни барања на она што ќе го потврди нивниот карактер, нивниот идентитет, нивниот склоп од вредности, предубедувања кои ги носат со себе. Заради тоа, често се наклонети, во една комбинација на дневен притисок, меѓу безграничните можности, да бираат да станат статични, да станат конзервативни во своите избори, дури да се радикализираат, особено во политичка смисла... Тоа, се разбира, се враќа со зголемување на нивото

на несигурност, со страв и кај поединците и кај заедниците, што води до една контракција во политичка смисла, која што ги прави сè покonzервативни во нивоата на толеранција кон другите, во нивоата на прифаќање на туѓите искуства....

Овој натпревар што во моментот се одвива помеѓу притисокот на една глобализирана културна сцена, глобализирана политичко-општествена сцена и потребата од некаква персонална индетитетска сигурност, доведува до една висока доза на триење кај индивидуите, кај самите личности. Тие дози на триења рефлектираат со низа, не само општествени, туку и друг вид на патологии, психички, лични... Сè повеќе има распространување на депресиите, сè повеќе имате распространување на некакви фобии што се резултат на одредени општествени околности во кои живееме. Тоа, пак, придонесува кон една општествена контракција во која што, наместо да се понуди и да се искористи најдоброто што го носиме, честопати знаеме да бидеме наклонети кон она што претставува еден непродуктивен начин на гледање на реалноста на сопствените перспективи, на перспективите на заедницата...

Значи, градењето, зачувувањето, менувањето на модернитетите е нешто што се опира на традиционалните начини, на тоа како некогаш се дефинираа идентитетските карактеристики и процеси на формирање. Сè повеќе, овој тип на идентитетски конфликтни динамики зависат од фактори кои се вон контрола на формалните структури на општеството и на државите.

Исправени сме пред еден голем наплив од влијанија за коишто, за да можеме на конструктивен начин да ги преработиме, е неопходно веќе во некакви рани адолесцентски и постадолесцентски години на живеење, да имаме личности кои ќе можат - заради своето образование,

заради своите социјални статуси и улогите кои ги имаат во општеството – да бидат стабилни и да бидат отпорни на нивното искривување и одењето во некакви општествени, малигни, деструктивни правци.

Тоа е тежок предизвик за секое модерно општество, гледаме дека и индивидуите, личностите во многу поголеми културни и државни заедници од Македонија, поминуваат низ огромни предизвици. Но, мислам дека, на крајот, не постои друг избор, не постои друг начин, освен да создаваме генерации кои на тој начин ќе имаат отпорност да се спротивстават на лошите предизвици пред коишто ќе бидат исправени во некаква блиска и среднорочна перспектива што, безмалку, веќе е видлива.

Во оваа смисла, да бидам докрај политички актуелен, кога ги гледам денешните расправи за тоа како менувањето на македонскиот Устав или како последиците од Преспанскиот договор, евентуално, ќе влијаат врз идентитетските прашања на Македонците, морам да кажам дека преовладува една иронија кај мене.

Модерните идентитети, без разлика како се дефинирани во уставите, кои се носечки документи на некакви официјални културни, државни и општествени заедници, влијаат врз тоа како, всушност, се развиваат идентитетите во стварноста. Според тоа што ќе пишува во Уставот и дали македонскиот јазик ќе биде заштитен со некакви уставни претпоставки како што и ќе биде, дали табличките на автомобилите ќе имаат ваква или онаква ознака и дали некакви кодови ќе ви го кодираат вашето постоење, реално стварноста што е динамична, како што опишувам, се разбира, дека има помалку важност отколку тоа - дали ќе успееме да направиме добар образовен систем!

Дали ќе успееме да направиме културниот процес да

биде процес, а не само продукт што ќе се третира само фестивалски?! Дали ќе успееме да направиме доволно креативни, способни и добро образовани млади генерации што ќе можат да ја поминат македонската граница и ќе можат да се пласираат во светот, за да ни се вратат како такви тука, со новите искуства што ќе ги освојат. Тоа значи, по три-четири дена од донесувањето на некакви уставни промени, тоа ќе биде заборавена содржина, она што ќе се важи е дали ќе ни успеат реформите во општеството со кои ќе создадеме граѓани што ќе можат да одговорат на модерната понуда и побарувањето од светот, бидејќи ние сме дел од светот. Ние не живееме во сопствените, некакви национално-клаустрофобични граници, во кои се справаваме за некакви тривијални теми од историјата, за личностите од неа, свртени наназад, наместо кон напред...

Со други зборови, треба во таа материја да се влезе храбро, бидејќи перспективата не подразбира да сакате нешто, да заочите и статично да го третирате, туку морате да бидете подготвени за сето она што подразбира една динамична интернационална ситуација во којашто се развивате во конкуренција со сите други, и своите и туѓите идентитети.

д-р Мирјана НАЈЧЕВСКА

Етничкиот ги „избриша“ сите останати идентитети!

Преспанскиот договор не само што не влијае негативно врз идентитетот на Македонците во Република Македонија и не само што не би можел да биде искористен за губење на овој идентитет, туку напротив, вака како што е срочен, со одредбите што се во него и она што го нуди како една правна рамка за идните односи меѓу Република Македонија и Република Грција, можеби можеме да го препознаеме како договор што отвора врата за едно ново видување на идентитетите

Идентитетот во Македонија во изминатите години најчесто се поврзува со она што се нарекува етнички идентитет, нешто помалку - религиозен идентитет, со идентитет на припадност кон државата, меѓутоа, најмалку од сè, кога се зборува за идентитетот, се зборува за граѓанскиот идентитет, за индивидуалниот идентитет... Тој идентитет не е хомогена категорија. Напротив, тоа е идентитет што е составен од повеќе видови на идентитети кои го сочинуваат она што претставува идентитет на одредена индивидуа.

Не само што постојат поголем број идентитети, туку мора да ги сфатиме и во нивната променливост, во нивната флексибилност. Во одреден момент еден човек може да има еден идентитет, во друг момент може да има друг идентитет, во еден момент може да му е доминантен еден, а во друг, да му е доминантен друг идентитет... На пример, за одредена работа, јас како човек можам да се идентификувам со мојата професија, можам да се идентификувам како правник... За друга работа, можам да се идентификувам со некој мој интерес, на пример заштита на животната средина или заштита на човековите права, што исто така, претставува идентитетска определба. Во трет момент, можам да се идентификувам со нешто сосема друго. Со она што претставува идентитет на мајка, идентитет на сопруга и слично...

Хомогенизирањето што се направи во последните години и поставувањето на идентитетот единствено во корелација со етницитетот, ги избриша сите овие останати можности. И всушност, ги вкалапи луѓето - да мора да се препознаваат себеси само преку тој еден, етнички или национален идентитет. Всушност, ги осиромаша, им оневозможни да се идентификуваат со другите идентитети, им оневозможни да одат од еден во друг идентитет, им оневозможни да се

дружат со другите луѓе со кои споделуваат некој од нивните различни идентитети...

Зошто е важен Преспанскиот договор за сето ова?
Прво, заради тоа што го урива единственото и хомогено идентификување на луѓето со етницитетот. Второ, затоа што отвора простор за градење на новите идентитети, нешто што во одреден момент ни било запрено, па дури и забрането!
Трето, отвора можност за комуникација на едно друго ниво, културна комуникација, образовна, политичка и економска комуникација со луѓе со кои, на некој начин, цело време сме имале бариера токму заради поставувањето на тој еден-единствен, хомоген, етнички ориентиран идентитет.

Вториот елемент на којшто можеби треба да се обрне внимание е и апсурдноста и анахроноста на постоењето на етницитетот, не само како единствен идентитет, туку, дури и како еден од идентитетите. Заради тоа што луѓето случајно се раѓаат во одредена етничка заедница... Многу случајно се раѓаат во одредена културна заедница. Многу случајно се раѓаат во одредена држава. И тоа што ги гради како посебни човечки битија коишто имаат одреден културен бекграунд, човечки битија кои имаат одредена врска со другите луѓе во потесната и во пошироката заедница и слично, е нешто што не смее да врзува. Тоа е нешто коешто треба да обогатува. Тоа е нешто што треба да додава елемент на различноста. Тоа е нешто што не треба да ги двои од другите луѓе, туку напротив да ги спојува со нив, заради тоа што имаат некоја посебност која може да ја споделат, нешто што можат да го додадат во она што претставува градење на општиот човечки идентитет како една многу хетерогена категорија. Она што според мене ни го овозможува Преспанскиот договор е токму подотворањето на вратата на едно поинакво перципирање токму на овој аспект на идентитетите.

Меѓутоа, има уште еден елемент што е многу значаен и којшто можеби ќе можеме да успееме да го оствариме со заживувањето на овој Договор, а тоа е борбата со градењето на лажни идентитети. Отсуството на она што претставува граѓански идентитет и индивидуален идентитет, отсуството на она што претставува градење на сегашноста и на иднината, многу често се надоместува со градење на лажни врски, на лажни конструкти во историјата. Всушност, не би можела да кажам дури ни во историјата, туку во едно замислено минато... Целокупната конструкција на она што претставуваат корени, потекло, која задира многу илјадници години наназад и е интересна од аспект на градењето на општата човечка култура, никако не може да се поврзе со градењето на индивидуален идентитет. Тоа е главниот проблем со кој можеби ќе можеме да се избориме, доколку на соодветен начин почнеме да го практикуваме и применуваме Преспанскиот договор...

Значи, тоа ќе ни овозможи да се спротивставиме на сиот лажен сјај на минатото што се гради околу нас. На сите кулиси на минатото кои во изминатите 11 години беа поставени и градењето на сè она што претставува илузија на врска со едно многу далечно минато што нема и не може да има никакво влијание врз она што претставува денешна положба на луѓето во Република Македонија, денешни потреби и интереси, денешно градење на иднината, не само на индивидуите, туку и на целокупната држава.

Четвртиот елемент којшто јас би можела да го замислам во она што претставува позитивен аспект, позитивен инпут на Преспанскиот договор е внесот во пошироката заедница. Значи, градењето не само на европскиот, туку и на светскиот идентитет. Со тоа што луѓето ќе почнат да се гледаат себеси како дел од едно многу пошироко семејство, како дел

од таква заедница во којашто разликите ги надминуваат етничките, јазичните и религиозните разлики и почнуваат да се прелеваат на сè она што претставуваат културни разлики, разлики во начините на живеење, во размислувањето, во градењето на ставовите и во можноста да се прифати различноста... Тоа е најверојатно најголемата придобивка што, според мене ќе ја имаме од Преспанскиот договор.

Ова воопшто не значи дека тоа е некој идеален договор. Ова воопшто не значи дека тоа е договор што може да даде одговор на сите можни прашања и особено не дека е тоа договор кој по автоматизам ќе биде позитивно имплементиран. Едноставно, нам ни останува да го извлечеме она што претставува најпозитивен елемент на Договорот, ни останува од самиот договор да ги извлечеме позитивните аспекти коишто ќе ни овозможат: прво, да се ослободиме од лажно изградените идентитети во изминатите години, второ, да воспоставиме релација на флексибилно градење на идентитетите, што ќе ни овозможи да ја сфатиме целокупната хетерогеност и разноликост на идентитетите на секој од нас како индивидуа, за да можеме потоа да ја сфатиме и хетерогеноста, разноликоста и флексибилноста на идентитетите кои постојат во потесната и пошироката заедница. Тоа, на одредено ниво ќе ни овозможи, не само формално, туку и фактичко третирање на луѓето како еднакви, односно третирање на луѓето како еднакви во целокупната нивна различност, наспроти нивната различност, односно, имајќи ја предвид нивната различност.

д-р Мирјана МАЛЕСКА

Отворен е патот кон нормализирање на односите со Грција!

Моментот на совпаѓање на интересите на големите сили да го обезбедат мирот и стабилноста на Балканот, во кој претходно многу инвестираа, и да го осигураат нивното присуство во регионот, наспроти моќта на Русија, среќно се совпадна со стратешките интереси на нашата земја да стане членка на НАТО и ЕУ. Како што кажа нашиот стар познаник од 2001, поранешниот генерален секретар на НАТО, Џорџ Робертсон: „Свездите се наместиле за Македонија“.

Подготвувајќи се за оваа дебата препочитав два разговора што пред 10 години, како уредник на „New Balkan Politics“, ги објавив на тема македонско-грчкиот спор за името. Тие стојат до денес на веб-страницата на ова меѓународно списание. Накусо ќе се навратам на нив за да разбере нашата јавност, колку тогаш сме биле далеку од компромис и каков голем и одважен чекор правиме денес.

Едниот разговор е со тогашниот претседателот на Хелсиншкиот комитет на Грција, кој беше обвинет за национално предавство, Панајоте Димитрас, познат активист против национализмот и ксенофобијата, а вториот е разговорот со еден од најистакнатите грчки писатели, со либерални погледи, Никос Диму.

Диму го замоливме за интервју откако тој, на неговиот блог го објави текстот со наслов: „Национализмот и се заканува на демократијата во Грција“, а кој бездруго, со сосема мали измени, може да се однесува и на македонскиот национализам.

“Од моето детство наваму, грчката историја личеше на (евтин) вестерн филм, каде Грците секогаш и неизоставно се Добрите Момци. Лошите момци секогаш се менуваа. Имаше закана од Север, потоа од Исток, потоа пак од Север и назад, од Исток. Кога бев дете, зборот Бугарин беше проклетство поголемо од Турчин. Беше забрането за Грците од Северна Грција да се наречат себеси Македонци. Албанец, тогаш имаше неутрален тон, денес стана закана”.

Панајоте Димитрас, на прашањето, што е суштината на спорот меѓу двете земји одговара: „Грција одбива да прифати дека може да има македонски етнички идентитет било каде, но најважно во рамки на нејзината територија, каде етничките малцинства не се признаени, било да се Македонци или Турци... Грците можат да прифатат Северна

Македонија како име на државата, ако двете страни се согласат, но ќе биде многу тешко да признаат дека постои македонски етницитет и јазик, така што не би било веројатно да се очекува дека ќе надвлее разумот.”

Овие денови прочитав дека организацијата на Македонците од Грција, „Виножито“, бара од Владата воведување на македонски јазик во државните училишта и признавање на македонското малцинство. Преспанскиот договор даде уште еден поттик на нивната борба за малцински права, но тоа е нивна борба, не е наша...

Спорот за името го следам од неговиот формален почеток, кога Македонија се осамостои во 1991, по крвавото распаѓање на југословенската федерација и побара меѓународно признавање. Веднаш моравме да се соочиме со реалноста на меѓународната политика, дека сојузите се формираат за да ги штитат интересите на своите членки. Таму каде што Грција членуваше, а тоа беа сите големи и значајни меѓународни организации, како Обединетите нации или Европската заедница, вратите за нас беа затворени. Најголем шок за нацијата, во првите години од самостојноста, дојде од Лисабон. Во Декларацијата од јуни 1992, членките на ЕЗ, зафатени со своите проблеми и без многу разбирање и знаење за нас, изразија подготвеност да не признаат доколку во нашето име не е содржан зборот Македонија! Го надминавме овој страотен удар врз национално достоинство, за подоцна, со посредство и подршка на британската дипломатија, да биде изготвен компромисен предлог, Република Македонија(Скопје), кој влезе во собраниска процедура. Не издржавме во процесот до крај ниту ние, ниту Грците, и по извесна конфузија во надворешната политика на земјата и разидување на нејзините тогашни творци, Македонија беше примена во ОН

под привремената референца, FYROM.

Бев во Њујорк во тој момент и ми течеа солзи радосници, а од друга страна, ми стоеше грутка во грлото заради неизвесноста: како ќе се одвиваат понатаму билатералните односи меѓу Македонија и Грција, бидејќи грчките националисти жестоко протестираа пред зградата на ОН. Во 1995 година, во моментот кога се потпиша Привремената спогодба, сè уште бев во Њујорк и се израдував кога, за првпат, претставниците на Македонија и Грција си подадоа рака. Сите кои се најдовме во тој момент таму и бевме дел од настанот, се фотографиравме заедно со насмеаниот генерален секретар на ОН.

Значи, од прва рака знам дека спорот беше долготраен, сложен и длабоко емотивен, но во тие први години, тој сè уште не беше идентитетски и веројатно доколку бевме доследни, барањето компромис ќе се решеше порано. Меѓутоа, политиката дома отиде во поинаква насока. Иако формално се преговараше, ниту еден политичар - апсолутно ниту еден - без разлика на која партија припаѓаше, немаше намера да биде обвинет за национално велепредавство и продажба на националните интереси, зашто, така сигурно се губат избори, а можеби и глава. Целата атмосфера беше доведена до точка на вриења а писма на закани, до оние што ја воде државата и надворешната политика, не беа реткост. Впрочем, атентатот врз претседателот Глигоров во октомври 1995 е сведоштво за политичката клима во земјата.

Привремената спогодба со Грција од 13 септември 1995 донесе извесно олеснување, но, кога веќе ги обвинуваме Грците дека не се држеле до спогодбата, треба да бидеме доблесни и да кажеме дека и нашата страна, исто така, не се држеше до своите обврски да бара компромисно решение, туку преку својата дипломатска мрежа, го зголемуваше

бројот на земји кои нè признаваат под уставното име, со намера да се изврши притисок врз Грција. Оваа политика не ги реши проблемите, особено зачленувањето на земјата во НАТО и ЕУ, туку само ја продлабочи взамната недоверба. Конфликтот со Грција ескалираше со доаѓање на власт на ВМРО-ДПМНЕ и се преобрази од проблем за името, во чувствителен идентитетски спор, бидејќи нова генерација млади луѓе порасна и се образува врз митот дека сме ние директни потомци на Александар Велики.

Зошто влеговме во конфронтација со Грција, поставувајќи ги темелите на нашиот идентитет на, така да речам, туѓа и непријателска територија? Истакнување на симболите, како знамето од Вергина, спомениците на Александар и Филип, именување на улиците, училиштата, автопатот, спортските сали и други објекти според античките кралеви како Александар, Филип или Аминта II, на пример, за кого немавме поим дека постоел, ниту пак ни беше грижа, е направено со намера да го покаже нашето античко-хелинистичко потекло, а со тоа и нашите претензии врз територијата на Егејска Македонија, што за Грција беше крајно неприфатливо.

Зад оваа Великомакедонска претенциозна политика, се собраа сите кои имаа лични мотиви да ја подржат. На пример, еден од советниците на претседателот на државата и мој колега ми рече: „Ќе се трампаме со Грците - ние ним ќе им ја вратиме антиката, кога ќе дојде моментот, а тие нам, името на државата“. Не излезе така. Друг колега, исто така функционер во претходната власт, се смееше дека со антиквизацијата ќе сме привлечеле туристи и ќе сме правеле пари. Тој беше албанофоб и веруваше дека некој вид унија меѓу Македонија и Грција, ќе ни помогне да се ослободиме од Албанците, кои според него, ни биле „камен на вратот“, а

патем, ние професорите - баш убаво - ќе сме предавале во Солун! Површно и опасно. Трет колега, близок до власта, ме уверуваше дека треба да избегаме од блиското историско минато, во кое имаме многу заедничко со Бугарите, и преку соодветен социјален инженеринг - да се обединиме како нација околу еден моќен мит - Александар! Погрешно, зашто, да потсетам на зборовите на Дионисиос Соломос, грчки поет од 19 век, нацијата мора да научи да го смета за национално само она што е вистина. А вистина е дека ние сме посебен јужнословенски народ, која говори свој јазик што спаѓа во групата словенски јазици!

Притоа, никој од споменатите интелектуалци и професори не мислеше на цената што треба да се плати за ваква опасна и површна политика. Тие беа со власта, државната каса им стоеше на располагање, добија како награда амбасадорски места и други привилегии, зошто би мислеле?

Кои се последиците на оваа националистичка политика?

Сите ги знаеме, горе-долу. Затоа, сосема кратко: се создаде конфузија околу идентитетот, што значи да се биде Македонец. Општеството се подели на патриоти и предавници. Албанците беа крајно незадоволни од власта која употребуваше кон нив навредувачка реторика и не им обезбедуваше европска иднина. Од тоа незадоволство се изродија радикални барања и се заостри, до раб на конфликт, внатрешната поделба на прозападни сили, кои во име на иднината, се подготвени на компромис за името со Грција и на оние кои се борат за status-quo и ја имаат подшката од Русија. Земјата предолго остана надвор од НАТО, доведувајќи ја во прашање својата безбедност, во моменти кога на Балканот сè уште има политики кои размислуваат за промена на границите. Стасавме до ситуација да се гледаме и други да гледаат на нас, како на земја без иднина, на раб на конфликт

од која сите што можат си заминуваат...

Со еден висок грчки дипломат разговаравме на оваа тема. Тој ни беше гостин дома и во пријателска атмосфера рече дека Грција нема проблем со умерени и разумни луѓе: „Ние сакаме да го извадиме на чистина вашиот екстремн национализам и иредентизам“.

Не требаа да го вадат, туку само да чекаат оти тој самиот се покажа. Заедно со еден примитивен антикомунизам, кој го доведе во прашање нашиот базичен идентитет: дека сме млада нација, настаната во еден процес на ослободителни движења, водени најпрвин од историската ВМРО, а потоа од Комунистичката партија, која заедно со другите антифашистички сили во Втората светска војна, создаде македонска држава. Мислам дека никој подобро не ја разбра опасноста од антикомунизмот за националниот идентитет, од писателот и наш пријател, Коле Чашуле. Ќе ги наведам неговите зборови од „Болно племе“ (2000):

„Во овој антикомунизам се беше измешано сè: волунтаризам во толкување на историјата, анти-еуфорија, игнорација и над сè, енормна глад за власт која се инструментализира како порив кон одмзада... Се закани сериозна опасност дека заено со отфрлање на комунизмот ќе биде доведен во прашање опстанокот на државата и дека ќе се возобнови оспорувањето на нацијата. Оттука, и неизбежниот извод дека главен непријател на антимакедонските заговори, пред сè и над сè, се токму востанието, НОБ, броците за афирмација на македонската нација, јазик и култура, а не нивниот (каков-таков) комунизам!“

Денес, по 27 години, се враќаме на она што од самиот почеток ни го советуваа нашите пријатели од САД и ЕУ, да постигнеме компромис со Грција. Сега, Договорот од Пресп

е тука и со големо олеснување го проследив неговото влегување во собраниска процедура. На прашањето дали со овој договор го губиме нашиот идентитет, со најголемо убедување на човек со искуство и професор, кажувам дека не го губиме, туку го јакнеме! На Грција не и одговара да се приближиме премногу кон Бугарија и поранешниот министер за надворешни работи Никос Козијас тоа отворено го кажа пред својата јавност. Ципрас и Сириза ни подадоа рака, колку од убедување толку и под меѓународен притисок.

„Вие сте Македонци, како што тврдите, со своја држава која се договоривме да се нарекува Северна Македонија, имате своја сопствена историја, култура и наследство, кои се особено различни од елинската цивилизација, историја и култура на регионот Македонија во Грција од антиката до денес, а вашиот официјален јазик е македонски, кој спаѓа во групата јужнословенски јазици и не е поврзан, како и останатите одлики, со елинската цивилизација, историја, култура и наследство од северниот регион на Грција. Под поимите Македонија и македонски, вие и ние разбираме различен историски контекст - тоа го признаваме и прифаќаме. Отсега натаму, ќе бидеме ваши пријатели, во се ќе ви помагаме и ќе ве подржуваме....“

Намерно се обидов да го парафразирам решението од Договорот, што се однесува на идентитетот, во стилот на Мелијанскиот договор од Тукидит, каде се судираат силата на Атињаните и правото на Мелијанците, бидејќи дел од јавоста кај нас, смета дека само ние сме онеправдани и дека само врз нас е извршен притисок да попуштиме.

Ни одблиску не е така. Кога билатералните спорови, како овој, се закануваат да ја дестабилизираат државата и да произведат конфликт што подоцна не ќе може да се контролира и претставува потенцијална опасност за

регионалниот мир и безбедност, на интервенцијата на големите и моќни држави како САД и други, треба да се гледа со разбирање. Да не ги изумиме лекциите од историјата дека во Руанда, на пример, во 1995, за неколку дена 500.000 луѓе беа убиени и никој не им дојде на тие луѓе на помош. Дипломатите во ОН си доаѓаа и одеа на работа како секој обичен ден. Втор отрезнувачки пример е интервенцијата на НАТО во граѓанската војна во Босна, која исто така беше задоцнета, особено за 7.000 убиени Муслимани во Сребреница.

Кога големите сили, како трета страна, ќе влезат како посредници во спор меѓу две држави, се разбира дека ги притискаат и обете, но обично, ја додаваат својата сила на послабата страна во спорот, за да ја принудат посилната, во нашиот случај - Грција, на компромис. Нас, како држава, ни се додаде таа сила, и не е случајно што грчката опозиција, а особено грчките националисти, врескаат на цел глас дека е направено национално предавство што се допушти да го задржиме името - Македонија, Македонци - за нацијата и македонскиот јазик. Колку до вчера, тоа воопшто не можеше да се замисли. Моментот на совпаѓање на интересите на големите сили да го обезбедат мирот и стабилноста на Балканот, во кој претходно многу инвестираа, и да го осигураат нивното присуство во регионот, наспроти моќта на Русија, среќно се совпадна со стратешките интереси на нашата земја да стане членка на НАТО и ЕУ. Како што кажа нашиот стар познатик од 2001, поранешниот генерален секретар на НАТО, Џорџ Робертсон: „Свездите се наместија за Македонија“.

Не ја идеализирам состојбата произлезена од договорот. Кога ќе се отвори расправа за промена на Уставот, секогаш се јавуваат нови оправдани, а почесто неоправдани барања,

па дури и уцени од внатрешни политички актери или од соседните држави, што може понатаму да ја дестабилизираат оваа кривка држава. Сепак, Договорот од Преспан има силни спонзори, САД и ЕУ, така што се надевам, ќе го доведеме до крај процесот на уставни измени, додржувајќи се притоа на нозе. Би било полесно, кога има невреме, да сме обединети, но од опозицијата не доаѓаат сигнали дека е подготвена на соработка. Дебатата со Грците околу прагматичните прашања од Договорот веројатно ќе биде долга и непријатна, но патот кон нормализирање на односите меѓу двете држави - да не гледаме едни на други како закана - е отворен.

Ќе го завршам моето излагање, со неколку зборови на Никос Диму од неговиот есеј „The agony and the ecstasy of being Greek“, објавена во „Гардијан“, кои можат да се однесуваат и на нас.

„Грција е мала земја со огромно егo. Нејзиниот народ е оптеретен со историја и митови. Секогаш на врвот на анкетите кои ја мерат националната гордост (97%)...ние се гледаме себеси како избран народ... Судирот меѓу нашето надуено, митско егo и грубата реалност е константен извор на депресија. Ние сметаме дека треба да добиеме специјално признавање и третман и ако не го добиеме, се чувствуваме разочарани... Почнуваме да веруваме во конспиративни теории и се чувствуваме предадени....Нашите национални права се извор на иритација... Надворешната политика пристапува комплетно емотивно (Не сакаат или не? Дали се хеленофили или хеленофоби?). Ние сме жедни за признавање, прифаќање и восхит. ... Оние кои сметаат дека едноставно грчкиот дух лежи во коренот на победата, се нереалистични. Духот беше секогаш тука во минатото - ама ние постојано имавме поразителен резултат... Ништо не се случува, како резултат само на дух. Но, ако се соедини со рационализмот, Грците можат навистина далеку да стигнат.“

д-р Катерина КОЛОЗОВА

Договорот со Грција овозможува политичко детерминирање на идентитетот

Преспанскиот договор овозможува националниот идентитет да се определи во чисти и недвосмислени политички термини без историско–романтичарски атавизми, односно, да се определи врз принципот на самопризнаено определување

Кога станува збор дека идентитетот на Македонецот не е некако загрозен со Преспанскиот договор, јас со месеци во јавноста тврдам и објаснувам дека не само што не е загрозен идентитетот, туку напротив со овој Договор, идентитетот на македонската етничка заедница во Република Македонија е сочуван. Со ова не мислам на некакви мои приватни изблици на Фејсбук или Твитер, туку зборувам и за објавувани трудови, колумни, тука и во странство, од кои, дел и во Грција.

Секогаш кога во изминатиот период се отвораше дебата околу оваа прашање, противниците на Договорот одбиваа директно да ги дискутираат точките од член 7 на Договорот којшто многу јасно стипулира дека двете страни имаат право на свој начин да го користат поимот. Тоа подразбира да му припишуваат сопствени значења за сопствената историја, за сопственото културно наследство, за сопствениот јазик како дел од нешто што го профилира идентитетот.

Со други зборови членот 7 овозможува на сосема различни начини да се користи поимот припишувајќи си сопствени значења. Тоа значи дека членот 7 се потпира или е материјализација на принципот на идентитетско самоопределување. Со ова ние првпат од некој од соседите, дури и пред Бугарија, од Грција добиваме признание на идентитетско самоопределување. Се прави историски исчекор од двете страни во термини на некакви национални истории во регионот. За првпат, наместо во историски фолклорни и национално – романтичарски термини идентитетот се детерминира во чисто политички термини. Овој договор овозможува националниот идентитет да се определи во чисти и недвосмислени политички термини без историско –романтичарски атевизми, односно да се определи врз принципот на самопризнаено определување.

Постоеше и група критичари што не одбиваше да го дискутира членот 7, а сепак успеваше нешто да му замери. Според мене од идентитетски аспект, предност на овој договор е членот 7, и само предност, а не недостаток: фактот дека македонската страна од договорот може да се определи како македонска во смисла на народ, јазик, етничка група или нација; поимот етничка заедница кај нас е конститутивен за концептот и за реалноста на нацијата. Ние го употребуваме поимот народ или народност кој начелно во нашето законодавство веќе и на англиски јазик се преведува како етничка заедница. Членот 7 и во таа смисла ни овозможува да го користиме поимот македонски на неограничен начин.

Единственото ограничување, според мене е продуктивно ограничување (односно, не е органичување туку делиенација која ни овозможува идентитетска предност) е кристализирањето на употребата на поимот „македонски“ во национална и етничка смисла, онака како што го користиме ограничено на територија на Вардарска Македонија или тоа што некогаш било Социјалистичка Република Македонија. Според мене тоа не е недостаток туку е предност затоа што на оваа територија, во оваа држава, во таа југословенска федерација сме го оформиле тој национален идентитет. Тука добил дефиниција, тука добил стандарден јазик, тука добил книжевност, тука добил Македонска академија на науките и уметностите... Можноста да се ограничи на историјатот на оваа територија или нација/држава на нас ни дава кристализирана идентитетска слика со која малцинствата во соседната држава ќе можат да се идентификуваат.

Да не забораваме дека владеат страшни конфузии затоа што Грците имаат сопствена идентификација како Македонци. Кај нив тоа е некаков културно – регионален

идентитет. Се доаѓа до апсурдна ситуација во која и „Виножито“, славофоните како што се нарекуваат Македонци, и хеленските националисти да викаат „Јас сум Македонец“ и „И јас сум Македонец“.

Како да се разреши таа конфузија? Како едното да не го проголта другото за да не се случи некаква асимилација? Како освен, ако не му се овозможи на „Виножито“, на тоа македонско славофонско малцинство во Северна Грција да се изјасни Македонец, во смисла Македонците од Република Македонија. Таквото решение е патриотско, а не обратно. Токму затоа што тоа е референтот со кој се идентификуваме, означителот „Македонец“ - се однесува на тој референт на таа група луѓе на таа територија - на нас ни овозможува идентитетско кристализирање.

Јас сметам дека овие аргументи во прилог на Договорот се патриотски, а не компромисни или „космполитски“. Сосема спротивно од она на што наидував како критика во изминатиот период.

„Античкиот“ идентитет нè скара со соседите и со меѓународната заедница!

Македонскиот идентитет, според мене, не е загрозен од одредницата „Северна“ пред името на државата, туку од односот на етничките Македонци кон сопствениот идентитет. Македонците и под Османлиското ропство успеале да го спасат идентитетот со зачувување на нивната култура и традиција... Играле ора на македонски, пееле песни на македонски и зборувале на македонски... Ајде да видиме колку ние самите, денес во Македонија, се грижиме за сопствениот македонски идентитет

Темата со идентитетот е прашање кое мене ми лежи и многу пати досега сум го зборувал во јавноста и со разни обраќања. Можеби ова е добар момент да повториам дел од тие мои ставови, за кои се надевам дека ќе имаат некакво влијание во надминување на оваа денешна ситуација, која можеме да ја наречеме како кризна.

Кога зборуваме за идентитетот, посебно македонскиот идентитет и за главното прашање - дали ќе има или ќе нема македонски идентитет и понатаму, ние не можеме да не се осврнеме малку на историјата на прашањата за македонскиот идентитет и неговото менување во текот на, еве, да зборуваме само за периодот од стотина години наназад. Поводот е токму фактот што, за жал, во последната деценија зборувавме за македонскиот идентитет во периодот од неколку илјади години наназад, нешто кон што јас бев многу критичен, и конечно, се радувам што како една пропагандна идеја, тоа денес паѓа во вода.

Значи, ќе опстои ли македонскиот идентитет и ќе го биде ли македонскиот идентитет по договорот во Преспа? Апсолутно сум оптимист, меѓутоа ние мораме на проблемот да му пријдеме објективно .

Во последните десет години, во Македонија се случи една од најрадикалните промени на идентитет на еден народ во Европа, па и во светот, која ние, како сведоци во современата историја, можеме да го видиме. Од еднаш, од она што сите ние го знаевме, и беше добро утврдена норма – дека македонскиот народ е дел од словенската групи на народи, од еднаш се претворивме во антички Македонци! Во нешто посебно, во нешто ексклузивно, во нешто што нема допир со ништо во светот, и од тоа направивме една приказна, во која за жал, многумина почнаа да веруваат. А оние кои беа носители на таа идеја, сметам дека од чисто маркетиншки

причини ја злоупотребуваа за победи на избори.

Односно, се работи за таканаречениот антички идентитет на македонскиот народ, за што јас имам многу текстови. Ние не сме антички Македонци, не треба да го црпиме оттаму својот извор, и се надевам дека денес, во една понормална дискусија, ќе успееме поаргументирано да ја побиеме самите таа теза. Инаку, кога зборуваме за тој лажен идентитет, не можам да не кажам дека тој ни направи многу штети во политичките односи со соседите, ни направи штети во односите со меѓународната заедница, меѓутоа, ни направи најмногу штета на нас самите.

На психолошко ниво, ние се издигнавме над сите други, почнавме да влегуваме во некој филм дека ние сме центарот на светот, дека сè се врти околу нас, дека никој не може без нас, а во суштина, гледаме дека тоа не е така, светот си живее и без ние да бидеме присутни во него... И без никаква посебна дискусија, без квази-научниците кои пишуваа книги и снимаа документарни филмови на таа тема. Сето тоа и беше една квази-наука која едноставно, нè избомбадира и ни предизвика трајна последица која верувам дека ќе се влече многу долги години по овие настани.

Проекцијата на пропагандата во овие изминати 11 години, зборуваше за некаков идентитет на македонска нација и идентитет каков што го сфаќаме денеска, најмалку две илјади години наназад, а се прескокнуваа периодите од пред 50 или 100 години... Многу е проблематично и создава навистина проблем во свеста на еден Македонец, кога денешната наша свест за македонскиот идентитет ја проектираме наназад 2000 години. Кога ќе ги погледнеме фактите, работата е сосема поинаква. Да ја земеме Македонија пред Илинденското востание 1903 година, да видиме што се случило со тој македонски идентитет. Ако

направиме еден пресек на тогашниот македонски идентитет, односно на словенското население, две-три години пред Илинденското востание, ние ќе видиме една чудна слика, за која мораме отворено да зборуваме и да се соочиме со неа. Ќе видиме дека огромната маса на македонски Словени кои живеат на територијата на етничка Македонија себеси се декларираат за сè друго, освен не како Македонци. Има една огромна маса на Македонци кои се станати муслимани и себеси се декларираат како Турци, и ние многу малку научно го обработуваме тој дел од македонското население, кои прво се исламизира, а потоа и етнички го зема името Турци. Тоа е дел од македонската етничка приказна.

Потоа, одиме на еден слој таканаречени грчки патријаршисти, кои не се за потценување, кои во тоа време се бројка од 300–400 илјади Македонци, кои се декларираат како Грци. Многумина од тие што се бореле против Македонците, какогрчки патријаршисти, биле токму Македонци и имаме такви познати имиња.

Третата група се Македонци кои под влијание на српската пропаганда и српската патријаршија, се декларираат како Срби, имаме такви енклави во Струшко, во Порече, во Скопска Црна Гора, Куманово... И тоа се Македонци, но кои себеси се доживуваат и декларираат за Срби.

И конечно, најголемата маса, што ние многу срамежливо сакаме да го признаеме, себеси се декларираат за македонски Бугари. Практично ако ја погледнеме таа револуционерна идеја на ВМРО, ако сакаме да бидеме објективни, ќе видиме дека, за жал, тоа историско ВМРО дури и во своите документи на почетокот, се потпира само на Македонците кои себеси се декларираат како Бугари. И затоа, во 1902 година ја имаме книгата на Крсте Петков Мисирков „За македонските работи“, во која тој јасно и недвосмислено

кажува – што ако до вчера немало македонска нација?
Неговата идеја е токму тоа, сите Словени во Македонија, кои
во тој момент се декларираат за Срби, Грци, Бугари или Турци,
да се наречат Македонци. Тоа е основата на македонската
етничка приказна, на националниот идентитет кој ние
едноставно дали пропагандно, дали политички, дали од тоа
што не можеме да се соочиме со реалноста, едноставно,
сакаме да го прескокнеме...

Секој што побарал во тоа време милет од Османлиската
империја, под „секој“ мислам на она што се нарекуваше
етничка заедница или ентитет во поранешна Југославија,
тоа и го добиваше. И самиот Мисирков во таа книга вели:
„Јас сум сигурен дека ако ние утре побараме македонски
милет, Турците ќе ни го дадат“. Меѓутоа тоа не се случува!
ВМРО, македонската интелигенција од тоа време не бараат
македонски милет, нема таква работа во нашата историја,
нема такво писмо, нема таков манифест... 1905 година се
собираат 100 влашки трговци и интелектуалци, праќаат
писмо до султанот и султанот им дава влашки милет. Тоа кај
македонскиот народ го нема.

Македонскиот идентитет, според мене, не е загрозен од
одредницата „Северна“ или „Горна“ пред името на државата,
туку од односот на етничките Македонци кон сопствениот
идентитет. Македонците и под Османлиското ропство
успеале да го спасат идентитетот со зачувување на нивната
култура и традиција.

Играле ора на македонски, пееле песни на македонски и
зборувале на македонски... Ајде да видиме колку ние самите
во Македонија се грижиме за сопствениот македонски
идентитет. Да посетиме една македонска свадба, една
македонска прослава, јас ви гарантирам дека македонската
современа нација и македонската современа држава се

единствените на Балканот, каде што сопствената национална песна е малцинска во споредба со другите културни влијанија! Ние ништо не правиме, зборуваме за македонски идентитет, а кога треба да прославиме свадба, роденден или именден, ние не ја пееме македонската песна, и зборуваме дека некој друг ни го загрозува македонскиот идентитет. Не, ние самите го загрозуваме.

Стотици и стотици Македонци, во дијаспората, кога одев на почетокот кога требаше да ја создаваме македонска држава, како главно прашање ми го поставуваа - зошто требало да плаќаат 50 долари за македонски пасош? Тие се тие луѓе кои зборуваат за Македонија, на кои им беше тешко да плаќаат, и мислам дека до ден денеска тој проблем се провлекува во многу дискусии на македонската дијаспора, кога треба да дадат 50 евра или 50 долари за да извадат македонски пасош...

Да одиме понатаму, многумина од нив треба да се прашаат зошто по 15 години не се вратени во Македонија. Ќе дојдат во Македонија кога ќе починат таткото или мајката за да ги погребат, и повторно, наредните 15 години го нема. Што станува со масовното некрстење со македонски имиња на децата во дијаспората? Конечно, што станува со учењето на македонскиот јазик? Јас ви гарантирам дека во овој момент, 50 проценти од децата на првата генерација на Македонци што се во дијаспората не знаат македонски, а да не зборувам за втората генерација... 99 проценти не знаат македонски!

И конечно, навистина за аргументите дека додавка од тип – Северна, е штетна. Нема никаква штета и нема никаква реперкусија за одбраната на македонскиот идентитет и за прашањето - ќе го има ли македонскиот идентитет. Едноставно, според мене, тоа не е прашање за дискусија.

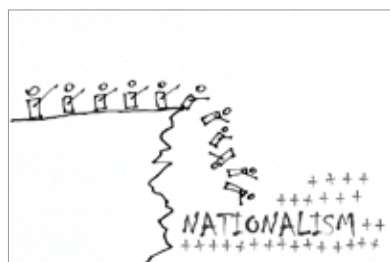

Многу пати сум се изјаснил за тоа прашање, многу пати сум кажал дека прашањето на идентитетот е нешто што самите ние треба изворно да го браниме, и самите изворно да си го носиме.

Да не зборувам за примерите со имињата кои многу често сум ги спомнувал. Примерот на соседно Косово, народот е албански, делумно српски, меѓутоа да го гледаме албанскиот како носител, тие во ниту еден момент не сметаат дека името Косово е проблем за нивниот идентитет. Сакам да потсетам и на нашиот северен сосед, Србија, кога сите републики се распаднаа и остана само таа да биде Југославија, мислам дека 6-7 месеци името беше Југославија, народот беше српски, но имаше дискусија дури и да си го задржат името Југославија.

Идентитетот е нешто многу поизворно, тоа е чувство кое не може никој да ти го загрози ако имаш сопствена држава. И мене ми е жал што прашањето за идентитетот кое во принцип малцинско прашање, стана проблем на Македонците во Македонија. Да речеме во Туција - Курдите се борат за спасување или заштита на својот идентитет, во Македонија прашањето може да го поставуваат сите малцинства - само не, македонскиот народ - дали нивниот идентитет е доволно заштитен, дали државата се грижи за тој идентитет, дали има политика на асимилација..., тоа се идентитетските прашања.

Ова прашање нè става во една длабока дупка од која не можеме да излеземе. И се вртиме 30 години околу тоа прашање. Гледам, сè уште има многу политички сили кои се убедуваат тоа прашање да го одржуваат живо, повторно со истите теми и со истите приказни... А во основа, тоа е само една негација на сопствениот идентитет.

Дијана ТАХИРИ

Моите идентитети не се само потребни проценти

Највеќе од сè, ми пречи кога мојот родов, етнички и интелектуален идентитет се користат за какво било процентуално застапување во одредени прилики. Бидејќи човечкото битие во основа би требало да биде состав од мноштво идентитети коишто со нивното преплетување внатре во човекот, како физикус, како интелектуално битие, создаваат една целина. Кога таа целина се дели, односно, кога од таа целина се зема еден дел, за утилитарни потреби, занемарувајќи ги другите делови од таа целина, тогаш се добива само делумна слика, одговор, движење, квалитет без потребната одличност што ја носи во себе комплетното човечко битие.

Често знам да се замислам во правец на идентитетите што ги поседувам. Како човек, жена, мајка, пријателка, колешка, работник, домаќинка, и неколкуте етнички идентитети што се преплетуваат во моето битие во оваа земја.

Се викам Дијана, се презивам Тахири. Моето моминско презиме е Јумеровиќ, изведено од презимето Имери, за време на првата светска војна, за да продолжи и по втората светска војна, па потоа во комунистичкиот систем. Некаде при крајот на комунистичкиот систем во тогашна Југославија, луѓето почнаа да си ги враќаат своите автентични презимиња, од „ски“, „виќ“ или „ов“, во зависност од географската положба на престојувањето на предците на коишто им ги измениле презимињата, со асимилациски намери. Јас не стигнав да си го порменам презимето, бидејќи стапив во брак, и без многу размислување го прифатив презимето на мојот сопруг. Не го сменив презимето ниту по неговата смрт, бидејќи не сакав да и создадам уште повеќе збунетост на мојата ќерка, којашто беше многу малечка кога остана без еден родител.

Моето презиме со српска „одредница“- „виќ“, лично, не ми претставувало некоја забуна или несигурност во идентитетска смисла. Мојот етнички идентитет, по мајка и по татко е албански, зачинет со уште неколку други по таткова страна. Секој друг етнички идентитет покрај овој, официјалниот, со којшто се претставувам кога тоа се бара од мене, и се претставувам со пишан збор и јазик на којшто комуницирам дома со моето потесно семејство, никогаш не претставувал никаква закана за другиот, третиот... Но, во општеството во коешто живеам, не е толку едноставно. Во текот на моето досегашно живеење, често не ми бил прифаќан идентитетот - Албанка, бидејќи, не

сум личела на Албанка. Од Албанците, со коишто го делама идентитетот, исто така имава неприфаќање на идентитетот, за нив често исто така не личев на Албанка, а тоа се должи на стереотипите развиени во сите заедници во Македонија. На пример, кога се запишав во средно училиште, рашив да учам на македонски јазик. На првиот училишен ден се сретнавме нели учениците од класот, и откако дознаа дека сум Албанка, неколку соученици се собраа околу мене и ми поставуваа многу интересни и смешни прашања. Дали сум црна отсекогаш, или сум била на море... „нели вие не одите на море?“. Или, дали мајка ми работи, и кога им потврдив дека работи, ме прашаа како се облекува кога оди на работа. На што не можев да одолеам и да се пошегувам со следниот одговор: „Има посебни шалвари, за секој ден по еден пар.“ Подоцна сфатив дека поголемиот број од соучениците немале никаков контакт со Албанци во текот на животот, па затоа и имаа погрешна претстава за тоа како изгледа Албанка или Албанец, односно, немаа никаква претстава, туку претставата им беше пренесена. Во текот на четиригодишното учење, станавме многу добри другари, без исклучоци. Дури и дојдоа кај мене на гости, од чиста љубопитност, за потоа да видат и сфатат дека живееме, се однесуваме, јадеме, правиме се слично, освен што зборуваме на различни јазици. Овие работи не ми попречија да се развијам во зрела и сигурна личност, напротив, дури и ми помогнаа. Но, секако дека ми пречи кога некој, во мојата земја, ме нарекува малцинство. бидејќи по мое поимање, никаде на светот нема малцинства, кога станува збор за човечкиот идентитет. Сметам дека административната бројка не би требало да го одредува статусот на еден народ во една одредена држава. Замислете ја Европа како една држава, и некој во неа постојано да ве нарекува малцинство, да ви

го трие носот со некакви права што постојано ви ги дава, бидејќи како помалкубројна заедница, по дифолт треба да ги заслужите, и да бидете во нечија милост или немилост. Ја одбрав Европа како пример за држава, бидејќи денешниот тренд е влез во таа голема заедница, со многу отстапки од страна на нашата земја, исполнувања и испорачувања на зададени задачи кон таа одредница, со финална цел, еднаквост по секаква основа. Замислете како се чувствуваме ние, другите, во нашата заедничка земја... Кога станува збор за тоа дали со пристапот во ЕУ, моите сограѓани Македонци би го изгубиле својот идентитет, со сигурност ќе кажам дека нема да го изгубат. Како и да те нарекува некој, секогаш ќе бидеш тоа што си. Секогаш сум се борела кога едниот од моите идентитети некој ми го напаѓал, секогаш има некој на кого ќе му пречи тој некој друг идентитет, кога станува збор за етничкиот, бидејќи во моментот станува збор токму за етничкиот идентитет. Највеќе од се, ми пречи кога мојот родов, етнички и интелектуален идентитет се користи за какво било процентуално застапување во одредени прилики. Бидејќи човечкото битие во основа би требало да биде состав од мноштво идентитети коишто со нивното преплетување внатре во човекот, како физикус, како интелектуално битие, создаваат една целина. Кога таа целина се дели, односно, кога од таа целина се зема еден дел, за утилитарни потреби, занемарувајќи ги другите делови од таа целина, тогаш се добива само делумна слика, одговор, движење, квалитет без потребната одличност што ја носи во себе комплетното човечко битие.

Мерсиха СМАИЛОВИЌ

Да градиме општество во кое сите ќе бидеме граѓани на Европа!

Ако јас сакам да бирам некој идентитет, иако мојот идентитет е веќе оформен, јас сепак, бирам да имам и идентитет којшто е бесмртен. Идентитет што никој не го доведува во прашање, идентитетот на човештвото, на хуманоста, да бидеш позитивен момент во едно општество, да придонесуваш во него...

Во рамки на сè она што ни се случува во Република Македонија и што го загрижува обичниот граѓанин, мислам дека мојот идентитет во моментот го доживувам како граѓанка која плаќа даноци, која нема никакви казнени прекршоци, можеби некои обични, ситни, за погрешно паркирање, граѓанка што ги плаќа сите можни даноци, затоа што сум сопственичка на компанија, па плаќам и данок на добивка, и граѓанка која нема проблем да ги плаќа даноците сè додека од државата се одвојуваат средства за социјална помош, граѓанка која нема проблеми за новата старосна пензија за лица над 65 години... Сите тие карактеристики, како граѓанка на Република Македонија, ме прават да учествувам во креирањето на Македонија во едно подобро опкружување, правејќи ја Македонија едно подобро место за живеење, место каде што за младите, за старите, за сите ќе има услови за живеење“...

Мислам дека за идентитетот нешто клучно е - дека не ги кршите, туку ги почитувате законите на Македонија. Во однос на другите дебати, како луѓето го сфаќаат идентитетот поврзан со етникумот каде што припаѓаат, сум пишувала и за ЦИВИЛ. На темата - каков е мојот идентитет, можам да кажам дека отсликувам една прекрасна слика за Македонија, како земја на различни култури, нации и народи... Имаме македонски муслимани што се идентификуваат како Торбеши или Горанци, зависно од подрачјето од каде доаѓаат, или како моите поранешни баби и дедовци кои се движеле во рамките на Југославија и дошле да живеат во Македонија...

Но, дебатата во Македонија во однос на Преспанскиот договор навистина создаде простор - луѓето да си земат за право да кажуваат кој има, а кој нема право да преговара, или кој има право да разговара за идентитетот во рамките на овој договор...

Голем дел од мојата етничка заедница, бошњачката, бевме етикетирано како ние да немаме право да преговараме за македонскиот идентитет. Повторно се враќаме на прашањето: кој има право да преговара или дали идентитетот е нешто за што може да се преговара, или дали е тоа некое чувство што ние го имаме внатре во себе? Ете, јас сум родена во Македонија, но мојот идентитет како припадник на бошњачката заедница не се менува, бидејќи со тој идентитет сум растела, дома го зборуваме босанскиот јазик и тоа чувство не го менувам иако многу ретко одиме таму од каде што потекнуваме, во Србија...

Во однос на она што Македонија го отсликува, имам интересни случки кога патувам во земјите каде населението е доминантно муслиманско. Имав посебно профилирање на аеродромот: најверојатно поради мојот изглед, каде очигледен е и силниот верски идентитет, бев задржана и одведена во посебна просторија за да ме испрашаат која сум, што сум, што барам во таа држава... Жално беше што не го знаеја англискиот јазик, така што поканата за конференцијата не ми заврши работа. Револтирана, прашував: зошто ме задржувате, зошто ме доведовте тука? Не ми одговорија, не знаеја англиски јазик и сето тоа траеше 15 минути... Нешто слично доживувам и на европските аеродроми, каде што безбедноста е крената на повисоко ниво. Во тие 15 минути ми се врти во глава една мисла: „Премногу бела за да бидам муслиманка, и премногу муслиманка за да бидам европски граѓанин“.

Дефинитивно, тоа е нешто со што постојано се соочувате во таа потреба да припаѓате некаде, тој идентитет да биде клучното што ќе ве дефинира и сите да ве гледаат низ тој идентитет. Навистина, тоа само го отежнува функционирањето во едно нормално општество какво сите

ние сонуваме да бидеме. Ако јас сакам да бирам некој идентитет, иако мојот идентитет е веќе оформен, јас сепак, бирам да имам и идентитет којшто е бесмртен. Идентитет што никој не го доведува во прашање, идентитетот на човештвото, на хуманоста, да бидеш позитивен момент во едно општество, да придонесуваш во него.

Тоа е идентитет којшто никој нема да ви го наруши или згази. Со „дилеми“ - дали си „премногу бела да бидеш муслиманка“, губиме многу продуктивно време, губиме енергија и влегуваме во дебати кој има право, а кој не, дали да излезам на референдумот, или која сум јас да повикувам да се излезе на референдумот, која сум јас да се пазарам со името и слично.. Сите овие моменти се губење време, наместо да се фокусираме на градење на конструктивно општество и градење на идентитет што навистина ќе ја отсликува Македонија таква, каква што е: мултикултурно, мултиетничко, мултирелигиско општество... Со сите тие „мулти“ пред себе, ние за жал, се враќаме на некои коренити проблеми за тоа кои сме и што сме...

Она што беше интересно во однос на дебата за референдумот е што во опозиционата партија имаме и такви кои не и припаѓаат на македонската етничка група. Еден од таквите претставници е припадник на мојата, бошњачка етничка група и беше глорифициран како херој, кој гласаше за уставните измени. Коментарите беа: па, како може, предавник! Секогаш другите етнички заедници се предавници... И повторно чувството дека, ако си припадник на некоја група и сакаш да бидеш дел од таа група, мора да го имаш тој мејнстрим на размислување и однесување... Не се прифаќа нешто што е поразлично, како размислување, етникум или како заедница...

Јас мислам дека е сосема ОК да има етнички чисти партии

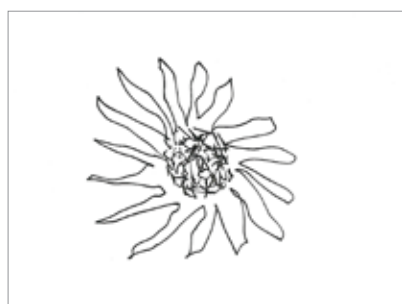

бидејќи гласачите тоа го сакаат, реториката пред изборите е најмногу заострена во поглед на етничките моменти. Но, јас застапувам идеја на граѓански концепт и идеја на идентитет каде секому ќе му се дозволи самиот да бира и да се чувствува како што сака. Секому во Република Македонија што придонесува, што вложува, ја сака... За мене тоа е клучното во оваа приказна

Можеби, кога на јавни дебати и конференции критикуваме, сакајќи системот да биде подобар или државата да биде подобра, сакаме да зборуваме за Македонија пред меѓународната заедница - во далеку подобро светло. И кога зборуваме за идентитетот, се надевам дека сите етнички заедници ќе се воздигнат на тоа што е примарен наш идентитет. И и дека сите ќе градиме едно општество коешто навистина ќе биде многу подобро за живеење и дека ќе добиеме епитет дека ние сме - граѓани на Европа...

Во однос на случувањата во светот, интересно беше да се слушне новата шретставничка во Конгресот на САД, која е Сомалијка. Таа истакна: Јас доаѓам со многу „први“, јас сум првата бегалка, првата муслиманка со шамија во Конгресот и првата жена со поинаква боја на кожата, која ќе ја претставува својата држава...

Додека во светот се случуваат многу први и револуционерни работи, за жал, ние тука се враќаме на 1903, 1906 и сите тие деветсто-ти години, додека реалноста е сега, животот којшто го живееме е сега... Се надевам дека идентитетот е само прилика и начин да се разликуваме, да се запознаваме, да се дружиме, да се прифаќаме, а не да се раздвојуваме.

Војо МАНЕВСКИ

Идентитет „а ла Штип“

Во однос на идентитетот,
се наоѓаме во состојба
како Евреите пред
Христос. Постојано
чекаме некој Месија,
да ни се јави лидер
на партија кој ќе ни го
покаже патот, влада која
ќе ни отвори работни
места, Европа која ќе ни
донесе куп пари, а ние
нема да работиме...

Македонија има 4.000 универзитетски професори, не знам колку доктори на науки, и сметам дека тој научен простор е заземен, а ние со право очекуваме од нив решение за општествените проблеми... Јас работам во локална телевизиска станица, живеам и роден сум во место кое се нарекува Ново Село. Тоа е еден дел од Штип, кон кој што подоцна се припоил останатиот дел од градот. Не знам дали Свети Петар пишувал за него во писмата, или Аминта Трети, или не знам кој, го споменал, но еве постои таму, барем едно 1000 или 1500 години...

Поради моите години, одам рано на работа, а во овие есенски и зимски денови, утрото знае да биде мрачно. Но, ќе ви го раскажам она што јас го согледувам како идентитет на моите сограѓани. Барем на оние со коишто јас секојдневно се сретнувам и седам со нив. (Затоа обично велам дека немам стојалиште туку седалиште, зашто она што јас го согледувам, го правам од позиција на седење во старинските кафеани во кои ги нема оние транзициски, барски столчиња, на кои ми е некако алпинистички да се качам, а и не ме личи...)

Првата работа со која имам проблем наутро, е да го избегнам белиот камен од родната куќа на архиепископот Михаил. Таму пишува „куќа склонопадна“, така пишува едно дваесетина години, а и архиепископот е веројатно дел од некаков идентитет. Ако ништо друго, на таа улица... Мостот го поминувам, и како низ сенките на Балканот, поминуваш низ куќи на коишто пишува дека се направени 1826, 1827, 1828..., и така натаму. Кога се заинтересирав како овие луѓе успеале да направат такви куќи кои личат на оние „корбизиевите“ од Крушево, разбрав дека тие луѓе биле велетрговци со опиум. Значи, според модерен речник, сегашниот идентитет би бил - наркокартел, само што тоа е пред 200 години... Но, направиле

и една патријаршиска црква.

Кога поминувам оттаму, незаобиколна е обновена куќата на семејството Мијалкови (малку проширена навистина, ама и тоа е идентитетот на ова време) или родната куќа на мајката на поранешниот премиер... А веднаш до неа, некако на надвиснато, ама само камења се останати, родната куќа на Ванчо Михаилов. И куќата на Тодор Александров, од која има само по некој камен... Десно од нив, на 50 метри, е родната куќа веројатно на најпознатиот Македонец надвор од Македонија, иако кај нас не се знае многу за него. Тоа е професорот по етика Тодор Попов, инаку регент на бугарското царство и еден од соработниците на Сартр. Голема личност, ама неговата куќа не е „склонопадна“, таа е речиси цела падната. Нема никој некако да ја обележи. На 10 метри од неа е родната куќа на Михајло Апостолски. И таму, со борина - како што велат моите новоселци - можеш да откриеш обележје... Нема ништо. И тоа е дел од тој идентитет за кој денес сакаме да кажеме дека го наследивме... И куќата на Чучков, основачот на Економскиот факултет и на „Танец“, исто така, нема никакво обележје... И многу други. Интересно е дека моите соограѓани, моите соседи, 90 проценти од нив, немаат поим за сево тоа, ама знаат дека таму е родена мајката на поранешниот премиер... Зборуваме за идентитетот, нели... Онака, како што ние, провинциски, успеавме да го сфатиме.

Зошто велам дека сакам да ги согледувам моите соограѓани, како дел од тој македонски идентитет. Штип има еден интересен идентитет, барем како наследен. Германскиот фелдмаршал Левински, откако бил во Штип, напишал: „Оваа ориентална касаба е составена од половина мухамеданци, половина ортодоксни христијани и Евреи“. Денес се 95 проценти Македонци христијани.

Нашите некогашни соограѓани историјата ги однела. И тоа е наследениот идентитет.

Како ги препознавам моите соограѓани? Па вака, има една старинска меана, се вика „Кај чичко Заки“, не е приватизирана, затоа што била приватна уште 60-тите, па турболенциите не ја зафатија. Таму седат „пратениците“. Зошто пратеници? Тие сами така се нарекуваат, затоа што наутро ги испраќаат од дома, да ги однесат внуците, децата, да ја проверат позитивната листа на лекови по аптеките... Кај нив е интересно што тие пијат само турско кафе и локум и вода, читаат весник. Јас кај нив забележувам дека секогаш чевлите им се исчистени, убаво светнати, не галамат многу, иако демократска форма е кафеаната и може секој да галами, облечени се пристojно, како средноевропската класа од седумдесетите години, можете да видите на нив сакоа од Мурска Собота, можеби костуми од Вараждин, пристojно зачувани... Интересна работа е што се образовани. Тоа образование го споредувам со искуството од едно време, имаат енциклопедиско образование... Седнувате со нив да зборувате и тие зборуваат за некакви други текови, не модерните, бидејќи се работи за луѓе кои се родени главно 50-тите години. И сите тие на крајот како лајтмотив велат: „Сè е наопаку“. Ги знаат сите светски заговори. И, се разбира, сè е наопаку затоа што времето во кое што тие го достигнале својот зенит, не било такво, според правилата што денес се поставуваат. И пред себе, речиси секој втор, има по едно мало пусулче, на кое што пишува „Зем три леба...“. Интересно е што таму можете да го сретнете и поетот Самоников, можете да сретнете и универзитетски професори, долги години во пензија, кои веднаш ќе ви кажат: „Зборуваме за економска политика, а многумина од вас никогаш не сте го прочитале спомнатиот претходно Емануел Чучков“. Или:

„Зборуваме за демократизација во општеството и партиите, а еден Александар Грличков напишал едно од најпознатите дела за делегатскиот систем како најдобар израз на непосредната демократија“... Сè се тоа луѓе за претендираме да ни бидат дел од идентитетот. Ама, повторувам дека мал е процентот на луѓе кои зборуваат за нив.

Втората генерација од моите соограѓани излегува некаде околу 11 – 11,30 наутро, и седнува во некоја од мешавините од пицерија, кафеана, кафич..., не знам веќе ни како се нарекува. Интересно кај нив е што сите се политички определени, сите се членови на партии, затоа што по инерција продолжиле од Сојузот на комунисти да бидат членови на СДСМ, или оние другите кои станале членови на ВМРО, во најголем број, се разбира. Тоа што јас го забележувам меѓу нив, е дека нивните политички расправи се како понеделничките, по големите спортски натпревари. Тие не се мразат меѓу себе, се шегуваат - ве победивме, не нè победивте - но имаат една добра доза на почитување едни кон другите. Тоа е рокерската генерација која сè уште носи патики од две причини. Првата е оти кога почнале на корзо да одат било симпатично да се носат патики. А втората? Затоа што младите главно купуваат скапи патики, а не се занимаваат со спорт, па ќе преостанат да ги носат, и родителите ќе ги облечат. Така што, кога ќе тргне некој кон тоалетот може да видите и некој со фосфорни патики, со оние што светат. Тоа можеби изгледа неприкладно, но тоа е сликата на идентитетот на таа генерација мои соограѓани во овој момент. Најголемиот број од нив, се пред пензија, поранешни самоуправувачи, кои пијат ракија и првата чаша ја вртат според некое сеќавање од каубојските филмови... И тоа е дел од нашиот идентитет! Сите тие имаат, кога ги гледате нивните лица, малку гнев, малку резигнираност, да

не споменувам дека половината од нив можеш да ги прашаш што е тоа транзиција, и ќе ти кажат – елементарна непогода каде што изгубиле работни места, каде што им се распаднале семејствата... Научени се на овие, новиве телефони, затоа што ако сакаат да си ги слушнат децата и внуците мораат на скајп, такво е времето, и многу е тешко да се седи со нив, затоа што се - горчливи. Но, толерантни...

Третата генерација се деца на транзицијава, родени некаде по '75-тата. За нив велам дека имаат многу малку идеологија, а за морал и останато, нека зборуваат критичарите. За нив е светоназор: „Сега искористи ја секоја шанса!“ Без исклучок се членови на политички партии, ги заземаат местата по штабовите и тоа ревносно. Да не им го заземе некој, за да се дојде до работно место, унапредување... Не размислуваат за тоа тоа што им го испратил шефот од Скопје е исправно или не... Жртви на транзицијава. Што било да се направи во општеството, за нив е оправдано, затоа што имаат еден многу убав израз „Снајди се!“. Интересно е кога разговараш со нив, обично велат дека нивното искуство, на возраст 35-40 години, им кажува: „Покажи ми некој како тебе, пискарало, кој има скап автомобил“. И многу тешко им се одговара, бидејќи се сведоци и на транзицијата во која израснале и, за разлика од претходните рокерски и оние претходните, шлагерските генерации, по мое видување, се тесно образование. Немаат енциклопедиско знаење, ама имаат неспоредлива желба да се збогатат. Така го сфаќаат либералното општество, постмодернистичкиот либерализам, така ја сфаќаат Европа, за мој вкус со премногу формализам. Ним им е важно да се магистри, доктори...

Со последнава генерација многу малку се дружам, поради бројот на мојата лична карта. Тие деца носат телевизори кои ги нарекуваат телефони, разговараат на нив по цел ден,

седат, доаѓаат околу 5-6 часот попладне, не разговараат меѓу себе, веројатно комуницираат преку социјалните мрежи, пијат макијато, со задолжителното пластично лажиче кое го држат во уста... И сè што можеш да слушнеш од нив е: „Јас не се наоѓам овде“. Студираат за да студираат, не размислуваат за ништо друго, освен тоа како неговиот другар земал 2.500 евра работејки во Германија, а станува во 11 часот наутро... Околу 11,30 Питу Гули веќе загинал..., ама, да не ги навредувам.

Тука се и универзитетските професори, во Штип ги има некаде околу 400, и имам шанса и со нив да разговарам. Некогаш не ми се допаѓа тоа што најчесто зборуваат дека нивните трудови, кога би излегле надвор, би чинеле 15.000 евра, а тука работат за 350 евра...

Мојот впечаток, на крајот од оваа петта деценија како човек, во однос на идентитетот, е дека се наоѓаме во состојба како Евреите пред Христос. Постојано чекаме некој Месија, да ни се јави лидер на партија кој ќе ни го покаже патот, влада која ќе ни отвори работни места, Европа која ќе ни донесе куп пари, а ние нема да работиме... Не знам дали Месијата ќе дојде, ама јас еве, ве поканувам да видите како живееме ние во провинцијата, како живеат овие мои сограѓани кои се обидов да ги насликам.

Културата и традицијата се побитни за нечија припадност, отколку самото име

Зошто би сакал јас да ги делаам вредностите на државата Македонија. Тие национал-романтичарски ставови, груката или земјата во која си роден е - твојата татковина... Зошто би требало да имам инитимен однос кон Македонија? А во секој случај, се декларирам како Македонец, се трудам се обидувам да живеам пристојно во оваа држава, што подразбира дека се обидувам да обезбедам пристојни услови и за другите околу мене да живеат и да направиме некое пристојно место

Прашањата за идентитетот се секогаш збунувачки, особено прашањето за губење на идентитет, не само поради некоја реторичка супстанца што ја содржи самото прашање. Во секој случај, мене ме збунува уште повеќе поканата да зборувам за оваа тема во еден деликатен и траорен момент, односно, во момент на смртен случај на еден мој близок човек. Тоа ме натера да размислувам можеби малку филозофски на оваа тема и да размислам - кога човекот навистина го губи својот идентитет? Дали тогаш кога ќе го закопаеме на некои гробишта, или можеби уште во текот на неговата болест кога неминовно се менува и неговиот физикус и неговата психологија и неговиот карактер? Или, можеби, неговиот идентитет опстанува и по неговата смрт преку преданијата, записите од него или записите за него? И, каква врска има државата, нацијата, етничката припадност со нашето неминовно биолошко исчезнување.

Бев учесник на еден настан наречен „Жива литература“, каде неколку писатели на зададена тема се обидуваа на лице место да направат некаква говорна литература или говорна фикција. Главната ѕвезда на фестивалот беше хрватската писателка Славенка Дракулиќ, а зададената тема беше „Мојата бивша...“. Писателката одбра да говори за нашата бивша држава за Југославија. Таа ги начна идентитетските прашања, неминовно компарирајќи ја нејзината, релативно нова држава – Хрватска, со нејзината матична или прва држава Југославија, со проблемите на слобода на говор, на движење, со ограничениот простор, територијалниот интегритет...

Јас зборував за Југославија, не за мојата бивша држава, туку за мојата бивша цигара, за филтер „Југославија“. Јас ги начнав идентитетските прашања преку примерот на овие цигари. Филтер „Југославија“ е првата филтер цигара во

Југославија и затоа го носи тоа име. Тоа е првото синтетичко име на цигари во Југославија, зашто сите дотогашни цигари се со генерички имиња, односно, сите оние реки - Морава, Вардар, Драва, Дрим..., се всушност, имиња на сорти на тутун од кои се направени цигарите. Малку подоцна се појавува и филтер „Европа“, второто синтетичко име на цигари и првото тврдо пакување во тутунската индустрија во Југославија, произведено во Прилеп.

Во 1998 година, една од првите одлуки на Владата на Љубчо Георгиевски беше да се укине производството на филтер „Југославија“. Беше проценето дека релативно мал број на пушачи ја пушат оваа цигара и дека економскиот удар нема да биде сериозен, а на нејзино место почна да се произведува филтер „Македонија“, што значи - некои политички бенефити би биле појаки од економската загуба што би се направила со укинувањето на цигарите. Токму тогаш, или малку подоцна, престана да се произведува и филтер „Европа“. Од овие географски имиња, на пазарот остана само филтер „Македонија“. Меѓутоа, што се случи? Филтер „Македонија“ беше цигара со свој друг посебен идентитет, и визуелен, и со друг шмек, сосема поинаква цигара од „Југославија“ и пушачите на „Југославија“ одбија да ја пушат.

Се сеќавам како скитав, како без глава, од МТ, „57“, „Родео“, барајќи нешто приближно да личи на „Југославија“. Од друга страна, филтер „Македонија“ беше исто како Југославија, направена од црн тутун, ефтина цигара, која не можеше да ги привлече пушачите што веќе беа навикнати или имаа свој пушачки идентитет со некои други цигари, а не можеше никако да привлече нови, бидејќи беше навистина ефтина. Поминаа неколку месеци и некој се сетил во Владата и прилично безгласно, ја укинаа „Македонија“ и таа исчезна

од пазарот, а на нејзино место ги вовеле филтер „Ориентал“.

Филтер „Ориентал“ го имаше истиот визуелен интегритет на филтер „Југославија“, истата кутија, истата боја, истата графика и истиот квалитет или неквалитет на цигарата. Јас веднаш се префрлив на филтер „Ориентал“, и да бидам искрен, името не ми се допаѓаше многу, има некоја негативна симболика, враќање кон Ориентот, а тоа е друга тема, ама не ми ни пречеше променетото име. Сите пушачи што ги знаев што пушеле „Југославија“, а тие се малубројна верна секта, се вратија на „Ориентал“.

„Ориентал“ се произведуваше до лани, јас го пушев до последната кутија и дома имам уште по една штека „Југославија“ и „Ориентал“. Прекина да се произведува откако „Филип Морис“ го зеде Прилепскиот комбинат, и наместо старите брендови ги вовеле глобалните брендови кои владеат во светот. Тоа не предизвика некој голем земјотрес, затоа што пушачите на „Југославија“ природно и биолошки исчезнаа со текот на годините, а сатанизирањето на племето глобално пушачко е толку големо што веќе нема ништо да кажеш во полза на некоја цигара.

Без оглед на името, јас ги викав филтер „Ориентал“ сè до крајот, филтер „Југославија“ и кога ги купував ги барав како филтер Југославија и никогаш не дојде до некоја забуна меѓу продавачот и мене. Секогаш ми даваше „Ориентал“, или ќе ми кажеше - „Добивме филтер ‘Југославија’“ и ќе ми дадеше штека „Ориентал“.

За тој пушачки идентитет беше многу поважна некоја друга работа а не името, и почнав да размислувам која е таа друга работа која мене ме направи да им припаѓам на цигарите филтер „Југославија“. Веројатно, таа некоја култура на пушење и тој обичај да се запали токму таа цигара и да ти замириша така. Преведено на некој национален или

колективен идентитет, веројатно културата и традицијата се многу побитни за нечија припадност, отколку што е самото име.

На крајот на краиштата, мислам, иако може да звучи како ерес, дека ни јазикот не е толку важен за идентитетот колку што е важна културата, обичаите...

Прашањето не е како ќе го зачуваме јазикот, туку како ќе ја унапредиме сопствената култура. Мене ми е многу проблематичен и државниот идентитет, односно државата како нација, а особено, етничкиот идентитет, бидејќи идентитетот е лична определба, лична работа која подоцна го сочинува и колективниот идентитет. Односно, дали јас се чувствувам како припадник на некоја група или на нешто и сакам да ги делаам вредностите на таа група или нешто... И зошто би сакал јас на пример да ги делаам вредностите на државата Македонија. Тие национал-романтичарски ставови, грутката или земјата во која си роден е - твојата татковина. Јас сум роден во Словенија, и освен фактот дека сум роден во Словенија немам никаков интимен однос према таа држава, односно, имам како кон сите други држави. Зошто би требало да имам интимен однос кон Македонија? А во секој случај, се декларирам како Македонец, се трудам се обидувам да живеам пристојно во оваа држава, што подразбира дека се обидувам да обезбедам пристојни услови и за другите околу мене да живеат и да направиме некое пристојно место.

Меѓутоа, мојот идентитет или било чиј идентитет во 21 век се врзува во овој глобализам, мислам на сосема други интереси отколку што се националните или етничките. Имаме свеж пример за тоа, некогашниот премиер Никола Груевски е во Унгарија, каков идентитет ќе има и кои интереси го натерале да припадне на некое друго место, претпоставувам

дека не се националните или етничките, туку некоја друга припадност или идентитет.

Мислам дека треба да се занимаваме со функционална поврзаност меѓу луѓето врз база на некои сосема други интереси кои ќе бидат материјални и духовни и кои ќе овозможат подобар живот.

Синиша СТАНКОВИЌ

**Сакам да живеам
во држава со
сите нишани во
која нема да си
ги пребројуваме
крвните зрнца**

Едноставно не сакав, никој, меѓу
два залака мувлосано сирење и
две голтки од со децении старо
вино, да се расправа, скраја
да е, да се тепа, кој најмногу
му помогнал на последниот
преживеан од Македонија,
библиска, ли античка ли, папокот
или анусот на светот, кој како
милува...

Се мислев дали да учествувам на дебатава, зашто сметам дека сè она што го определува мојот идентитет е мое лично право, дел од мојата интима... Од друга страна, по катастрофичарските предвидувања дека со Договорот од Преспа етничките Македонци неповратно ќе го загубат својот идентитет и покрај признавањето на уставното име од над 180 држави, во атмосфера на зовриени емоции, е многу тешко да се води рационална дебата... Сепак, и во јавни настапи и во објавени текстови, и досега јасно се залагав за изнаоѓање решение кое на новите поколенија во Македонија, ќе им понуди иднина! А актуелното решение, иако нормално, не е идеално, сепак, нуди некаков излез од ќорсокакот. Особено, што со децении не беше понудено ниту едно, поинакво, ама сериозно и издржано решение...

Дали Договорот од Преспа е идеален. Јасно – не е. Но, дали по 27 изарчени години, во ситуацијава во која политичките елити ја турнаа Македонија, можеше да се постигне подобар и поправеден? Во моментот, тоа не е можно, и сметам дека мораше да се искористи шансата за затворање на отворените прашања - обременети со историја и со крв, и за свртување, кон, да се надеваме, колку-толку подобра иднина. Дали жртвата која ја поднесува македонската страна е преголема за да се влезе во еден воен сојуз, со магловити ветувања дека некогаш, можеби и ќе стане членка на посакуваната ЕУ? Според мене, сепак – не, иако компромисите едноставно, мораа да здоболат. Дали во договори за идна соработка и пријателство, треба да се шминка историјата, за во актуелниот момент „посилниот“ - да не се чувствува навреден од сопственото минато? Секако – не, оти токму поради новиот дух на пријателство и добрососедство, историските факти мора да се почитуваат, а сите страни да созреат доволно за да можат

да се соочат со минатото и да тргнат напред. Моментот на созревање на Балканот, за жал, ни оддалеку не е постигнат, ама Македонија, не беше во позиција да диктира услови. Македонија ја искористи понудената шанса и моментот - поради одмерувањето на силите на меѓународен план и зголемениот интерес на моќните за нејзината географска положба и за нејзиниот статус. Владеачката структура едноставно, прекрши и донесе одлука... И прифати да испие и чаша вино и чаша жолч.

Но, и кога решив да ги изнесам моите аргументи, остана прашањето, што е всушност, мојот идентитет?

Човечко суштество, машки пол, родено пред повеќе од пет децении, во постземјотресно Скопје, во една, а сега живее во друга држава, како дете на родители - припадници на два според тогашните дефиниции – народа, здружени во ЈУ-заедницата, ама со многу замешателства во крвната слика во семејните истории на двата родитела... Неостварен режисер, веќе 34 години веќе новинар, главно фриленс – дописник и уредник во неделници, сопруг, татко, вујко, дедо-вујко, автор на неколку книги, долгогодишен кираџија, кум и старосват, немтур-комшија, познаник на илјадници, колега на стотици, пријател на десетици, другар на – на прсти се бројат... Љубител на вкусна храна и добра капка, некогаш одамна – красноречив и надобуден, сега главно резигниран и сè почесто циничен до срж, демек некогаш убав и млад, сега само убав, ама и тоа оди со годините... Мојот идентитет е граден во семејството во кое раснев, со книгите, музиката и филмовите, во семејството во кое со поубавата половина, го израснавме син ми, на улица, во основното училиште и во гимназија, на работни акции, со феријалци и извидници, во ЈНА, на факултет, на шверц-тури во Италија и Австрија, на критските плажи ама и маслиници и пластеници, во

десетината редакции, на патувањата, средбите со секакви луѓе...

И сето тоа ме изградило, ваков каков што сум. Е, таков, сметам дека сепак, нема да го загубам/загубиме идентитетот, колку и да е отворено прашањето на она „или“ ... од насловот на дебатава - „Губење на идентитетот, или...?“

Ќе наведем два примера од периодот на почетоците на борбата за името, настани за кои и сум пишувал...

Во средината на деведесеттите додека во Босна имаше крв до колена, во замокот во кој во 1965 е сниман Sound of music („Моите песни, моите сништа“), на едно од изданијата на Салзбуршкиот семинар со наслов: „Дали Европа го губи својот пат?“, учествуваа еден еминентен професор - иден амбасадор од Србија, двајца млади дипломати од Хрватска и Црна Гора, со искуство и од ЈУ амбасадите, и двајца новинари – еден од националниот ТВ сервис на Словенија и јас од магазинот „Пулс“ од Македонија...)

Од ептен оправдани причини, немаше официјален претставник од БиХ.

Сепак, имавме и Босанец, хаусмајсторот/економот на дворецот, кој прекрасно свиреше гитара во пивската визба, и сите довчерашни содржавјани, секоја ноќ со песни на „нашите народи и народности“, се трудевме секој квадратен сантиметар од ЈУ-масата да го прекриеме со празни пивски шишиња...

Дење, на темата како Европа толку заталка токму на босанските скрки и волкообини, пред целиот аудиториум во кој имаше едно чудо дипломати од тогаш двете Европи и САД, со шаренило од титули и црнило на смокинзи, зборувавме токму ние, екс-Југословените... И ги шокиравме присутните со хармоничните ставови, кои искричеа и излегуваа од црно-белата слика создадена од политиката и

медиумите за државата во која бевме родени..

Со горчлив вкус во устата, од вечерите на кои мака мачев со есцајгот (ама ме тешеа со некое од десетиците врсти вина), на „босанската“ сесија, јас (Зиниса Станкович фром ФЈР Маседонија) ја прераскажав ТВ-сторијата на сараевската листа на надреалисти, со црно-хуморното предвидување, за тепачката на славеничката маса меѓу претставниците на меѓународната заедница, кој од нив најмногу му помогнал на единствениот преживеан Босанец кој успеал да се извлече од високите сидини околу Сараево... И гледав како дел од присутните се обидуваа да го голтнат мојот горчлив залак. И не ми беше ич кеиф, што демек, поентирав, ниту ми значеше аплаузот...

Во Скопје, во 2017/2018, едноставно не сакав, никој меѓу два залака мувлосано сирење и две голтки од со децении старо вино, да се расправа, скраја да е - тепа, кој најмногу му помогнал на последниот преживеан од Македонија, библиска, ли античка ли, папокот или анусот на светот, кој како милува.... Ама, не сакав...

Исто така во средината на деведесеттите, петнаесеттина новинари од Третиот Свет и од Северна и Република Ирска, главно од региони со конфликти, неколку недели во американски медиуми на двата брега, беа подучувани за журнализмот и за демократијата, според тогаш важечките американски дефиниции (кои умреа во 1999...).

Со колегите од Ирска, Оман, и Папуа Нова Гвинеја, решивме малку мајтап да тераме, па на два настана, ги заменивме табличките на масите и беџевите со имињата на реверите. Новинарот од Папуа, со најтемна боја на кожата што сум ја видел во животот, се претстави како Том од Ирска, „султанот“ од Оман - како Зики from Republic of Macedonia, по – FYROM), Ирецот, од Том од Даблин – стана Мохамед или

нешто слично од Оман, а јас, по неколкучасовно вежбање на акцентот за мојата реплика, бев Џонатан од Папуа Нова Гвинеја... Десетици дами и господа, кои за да им биде полесно – од нас бараа на глобус да им покажуваме кој од каде доаѓа (на неапдејтуваниот глобус едвај ја најдов и Југосавија, Македонија уште не беше нацртана), мртви ладни муабетеа со нас за „нашите држави“. И кисело се смееја, кога на крајот, си ги вративме вистинските плочки со имињата – лични и на државите, и им кажавме за што се работи. Сепак, не губејќи ни грам од ароганцијата...

Во Скопје во 2017/2018 едноставно, не сакав, на нечии чајанки, со чамче-муабет, да ми ја прецртуваат, бришат и доцртуваат земјата на некој глобус ..

А, посакувам, Северна Македонија да стане асли држава со сите нишани, во која сите навистина ќе бидат еднакви пред својот Бог и пред законот, за никогаш повеќе да не се користи она „некој меѓу нас не е наш...“, и сите, како фиљан луѓе да можат да живеат со комшиите во своите маала без да си ги пребројуваат крвните зрнца.

Медиумска платформа на ЦИВИЛ

www.civilmedia.mk
www.drejt.mk
www.civil.today
www.civil.org.mk
www.rtvcivil.mk
www.clp.mk
www.greencivil.mk
www.freeelections.info
www.freedom.mk

Facebook: www.facebook.com/civil.mk

Twitter: [@CivilMacedonia](https://twitter.com/CivilMacedonia)

Контакти:

Цивил, Максим Горки 31/1

1000 Скопје

Република Македонија

+389 2 520 91 76

civil@civil.org.mk

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.241(497.7:495):323.1(062)

ГУБЕЊЕ на идентитетот или---? / [Џабир Дерала ... [и др.]. -
Скопје : Цивил - Центар за слобода, 2018. - 76 стр. ; 21 см

Публикацијата е во рамките на проектот: Губење на идентитетот или
избавување и просперитет?. - Други автори: Сашо Орданоски, Мирјана
Најчевска, Мирјана Малеска, Катерина Колозова, Љубчо Георгиевски, Дијана
Тахири, Мерсиха Смаиловиќ, Војо Маневски, Свездан Георгиевски, Сениша
Станковиќ

ISBN 978-608-4815-19-8

1. Дерала, Џабир [автор] 2. Орданоски, Сашо [автор] 3. Најчевска,
Мирјана [автор] 4. Малеска, Мирјана [автор] 5. Колозова, Катерина
[автор] 6. Георгиевски, Љубчо [автор] 7. Тахири, Дијана [автор] 8.
Смаиловиќ, Мерсиха [автор] 9. Маневски, Војо [автор] 10. Георгиевски,
Свездан [автор] 11. Станковиќ, Сениша [автор]

а) Спогодба од Преспа - Македонија - Грција - Идентитетски прашања -
Собири

COBISS.MK-ID 109232650

ISBN-10 608-4815-19-7
ISBN-13 978-608-4815-19-8
EAN 9786084815198

CIVIL

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
BOSNA I HERCEGOVINA | MAKEDONIJA | ALBANIJA

ISBN-10 608-4815-19-7
ISBN-13 978-608-4815-19-8
EAN 9786084815198